

HUO 2014

Een onderzoek naar uitgaansgedrag van jongeren uit Den Haag en omstreken

HUO 2014

Een onderzoek naar uitgaansgedrag van jongeren uit Den Haag en omstreken

Inhoudsopgave

Inleiding	6
Methode	6
Uitgaan en jongeren	9
Mapping van drie locaties	9
De uitgaanders	10
Netwerken in twee Haagse wijken	12
De uitgaanders: de survey	14
Alcohol en Middelengebruik	16
Alcohol	16
Cannabis	20
XTC/Ecstasy	22
Cocaine	26
Amfetamine/speed	28
Ketamine	30
GHB	31
Lachgas	32
Roken	33
Samenvatting, Beschouwing en Aandachtspunten	35
Tabellenboek	40
Prevalenties middelengebruik	41
Alcohol	45
Cannabis	48
XTC	50
Cocaine	53
Amfetamine	54
Ketamine	55
GHB	56
Lachgas	57
Roken	58
Gezondheid	60

Bijlages	61
Bijlage 1. Het Panel	61
Bijlage 2. De survey	64

Inleiding

Dit rapport gaat over uitgaan en middelengebruik van jonge uitgaanders in Den Haag. In het verleden is door de gemeente Den Haag regelmatig onderzoek gedaan naar deze groep jongeren (Haags Uitgaans Onderzoek (HUO) 2002, 2003, 2011) (3,4,5). In 2013 is door de GGD Haaglanden en Indigo/ Context in samenwerking met het Bonger Instituut (1,2) een nieuw onderzoek gestart met als doel het krijgen van inzicht in aard en omvang van het middelengebruik onder jongeren en jong volwassenen in de leeftijd van 12 tot en met 35 jaar uit Den Haag en omgeving die uitgaan in Den Haag (uitgaanders in Den Haag). Den Haag is een stad met veel uitgaanslocaties, van het strand bij Scheveningen tot voorbij Hollands Spoor. Voor uitgaanders is uitgaan meestal een feest, maar wel een feest met risico's voor gezondheid en welzijn. Met kennis over deze jonge uitgaanders kan het beleid van de gemeente Den Haag gericht worden ingezet. Het HUO bestaat uit een aantal verschillende onderzoeksmethoden: een panelonderzoek, met daarbij ook een beschrijving van het uitgaansgebied in Den Haag (mapping) en een vragenlijstonderzoek onder uitgaanders (survey). Het panelonderzoek en de mapping zijn beschrijvend en kwalitatief van aard en de survey is kwantitatief. De leden van het panel zijn, anders dan de naam doet vermoeden, los van elkaar geïnterviewd in november en begin december 2013 (zie bijlage tabel 1). In augustus en september 2014 heeft een survey plaatsgevonden onder jongeren die uitgaan op vier locaties van Den Haag. In dit rapport wordt verslag gedaan van de panelinterviews en de survey.

DE METHODE

Het panelonderzoek

Ten tijde van de interviews bestaat het Haagse panel uit twaalf panelleden, vier professionals en acht uitgaanders (zie bijlage tabel 1, pagina 61). Ieder panellid is geïnterviewd over zijn of haar uitgaansnetwerk of over een netwerk waar hij of zij als professional zicht op heeft. De interviews geven inzicht in huidige trends en gewoonten van het gebruik van alcohol en andere drugs tijdens het uitgaan. De leeftijdsgroep onder de 18 jaar is als gevolg van de nieuwe drank- en horecawet deels uit de horecalocaties verdwenen. Om toch zicht op trends en gewoonten van deze groep te houden, bijvoorbeeld over het gebruik van alcohol en drugs op hangplekken, op straat en thuis, zijn professionals die in de woonwijken werken met jongeren opgenomen in het panel. Dit panelonderzoek is een baseline meting; een eerste interviewronde met de bedoeling dit minstens eens per jaar onder de panelleden te herhalen.

Het panel levert informatie over trends en gebruiken bij jongeren en jongvolwassenen tijdens het uitgaan. De resultaten van de interviews beschrijven de dynamiek in het uitgaansleven. Het panel bestaat uit insiders van netwerken uit de Haagse uitgaanswereld, waaronder netwerken van uitgaande jongeren en netwerken van jongeren in woonwijken. Deze insiders schetsen ontwikkelingen op het gebied van middelengebruik, uitgaanslocaties en rituelen. Deze ontwikkelingen zijn specifiek en niet te generaliseren naar de algemene jongerenpopulatie in Den Haag. Daarnaast levert het panel ook informatie over de uitgaanslocaties. Met name professionals geven inzicht over de plaatsen waar het uitgaan in Den Haag plaatsvindt. Ten behoeve van de gebruikte methodiek heeft het onderzoek een aantal stappen doorlopen:

- 1 Benoemen van netwerken in Den Haag.
In samenwerking met het Bonger Instituut is bepaald welke netwerken in Den Haag van belang zijn om inzicht te krijgen in het middelengebruik van jongeren tijdens het uitgaan.
- 2 Selectie van de panelleden.
Uit verschillende netwerken zijn twaalf panelleden geselecteerd, uitgaanders en professionals die werkzaam zijn met jongeren die uitgaan en/of zicht hebben op het middelengebruik onder jongeren. De volgende criteria zijn gehanteerd bij de selectie van die panelleden:

- Heeft inzicht in trends en kennis van drugs.
 - Heeft een sleutelpositie in een netwerk of heeft als professional een beeld van een netwerk.
 - Maakt deel uit van een netwerk met minimaal 10 personen of bevindt zich in meerdere kleine netwerken.
 - Heeft regelmatig contact met een netwerk van jongeren en jong volwassenen.
 - Kan reflecteren en kan een helicopterview toepassen.
 - Maakt deel uit van een netwerk of heeft zicht op netwerken op een locatie (uitgaansgebied of wijk) binnen de gemeente Den Haag.
- 3 Interviewen van de panelleden.
- De panelleden zijn onafhankelijk van elkaar met behulp van een interviewschema geïnterviewd. De interviews handelen niet over hun eigen gebruik, maar over wat door de panelleden wordt waargenomen in het netwerk. Eigen gebruik komt alleen ter sprake om gebruiken in het netwerk beeldend te maken. Een interview duurt ongeveer 2 á 3 uur. Na afloop zijn de interviews direct uitgewerkt. Panelleden gebruiken een pseudoniem.
- 4 Analyse van de interviews.
- De signalen en trends van alcohol- en middelengebruik, die in de interviews naar voren komen, worden geanalyseerd.
- 5 Rapportage en conclusies.

De survey

Met het panel onderzoek wordt inzicht verkregen in de aard van het gebruik van alcohol en andere genotmiddelen. Om ook kennis te krijgen over de *omvang* van het gebruik is onder uitgaande inwoners van Den Haag¹ een survey afgenomen. Hiervoor zijn medewerkers van Indigo Context getraind om op uitgaanslocaties een representatieve groep uitgaande jongeren te werven in de een leeftijd van 15 tot en met 36 jaar. Uitgaanders is gevraagd een korte vragenlijst in te vullen (leeftijd, geslacht, vragen over etniciteit, en vragen over nooit, maand, jaar en ooit gebruik van cannabis, xtc, cocaïne en amfetamine). Vervolgens is gevraagd of respondenten na het uitgaansweekend online een tweede vragenlijst wilden invullen. Hiervoor is gevraagd naar het email adres. De tweede, lange vragenlijst gaat dieper in op uitgaan en middelengebruik en bevat ook vragen over gezondheid, leefgewoonten (zoals sporten) en muziekvoorkeur (zie ook bijlage 2). Dit resulteerde in 1317 ingevulde korte vragenlijsten en 236 tweede correct ingevulde online vragenlijsten (zie ook bijlage 2, pagina 64).

De leeswijzer

Dit rapport bestaat uit twee delen. In het eerste deel wordt verslag gedaan van het panelonderzoek waaronder de mapping, afgewisseld met informatie uit de survey (de donkere boxen). In het tweede deel wordt in tabelvorm de informatie uit de survey gepresenteerd.

In het panelverslag zal in enkele gevallen de informatie uit de ene bron uitgebreider zijn dan uit de andere, in sommige gevallen ontbreekt informatie uit een bron. Zo is de leden van het panel niet of nauwelijks gevraagd naar roken, maar is dit onderwerp wel in de survey aan de orde gekomen. De reden is dat *rookgedrag* in mindere mate *alleen* verbonden is met uitgaan dan alcohol en middelengebruik, maar dat rookgedrag ook buiten het uitgaan plaatsvindt en dáár een risico vormt voor de gezondheid. Het panel beschrijft de ervaringen van frequente uitgaanders en (vaak ook) frequente gebruikers. De survey beschrijft een voor Den Haag representatieve groep uitgaanders, waaronder veel matige of incidentele gebruikers.

De survey beperkt zich tot vier Haagse locaties en hun omgeving met uitgaansgelegenheden. Deze zijn in de regel alleen toegankelijk voor personen boven de achttien jaar. De panelleden hebben het over netwerken die verder gaan dan deze vier locaties zoals festivals en party's en gaan ook over jongeren onder de achttien jaar.

¹ Daarnaast zijn ook inwoners van Wassenaar, Voorburg en Rijswijk toegelaten tot de survey. 36-minners uit deze gemeenten gaan, door het zeer beperkte aanbod ter plaatse, uit in Den Haag.

Prevalenties cannabis, XTC, amfetamine en cocaïne zijn zowel gemeten op de locaties als bij de online survey. De uitkomsten van de twee survey 's verschillen weinig en zullen beide worden vermeld. De resultaten van de survey 's zijn herkenbaar aan de vermelding van het aantal respondenten N (op locatie N=1317, online N=236).

Aangezien bij de online survey vrouwen oververtegenwoordigd zijn (vrouwen doen in het algemeen vaker mee met survey 's), worden de prevalenties gewogen voor de ondervertegenwoordiging van mannen in de online survey om een betere schatting te krijgen van de prevalenties.

De cijfers van de survey worden indien mogelijk vergeleken met landelijke cijfers over uitgaande jongeren en jong volwassenen van 19 tot 36 jaar (6), in de algemene bevolking in Nederland (7) en Haagse cijfers van de algemene bevolking van 19 tot 36 jaar uit de Haagse Gezondheid Monitor (8).

Monitoring geeft zicht op structurele problemen, risico's en excessief gebruik, niet op incidenten. Toch kunnen incidenten de uitkomsten van onderzoek beïnvloeden. Eén zo'n incident had betrekking op de handhaving van het middelengebruik op enkele locaties waardoor meerdere dance events niet hebben plaatsgevonden en op die locaties dus ook niet de werving van respondenten. Het is moeilijk na te gaan in hoeverre dit de dataverzameling heeft beïnvloed.

Uitgaan en jongeren

HET PANEL: MAPPING, UITGAANDERS EN WIJKEN

De rapportage van het panel beschrijft zeventien netwerken aan de hand van elf interviews met twaalf panelleden (één interview is afgenomen met twee panelleden, een panellid kan meerdere netwerken beschrijven). Het eerste deel van de rapportage schetst eerst een beeld van enkele uitgaanslocaties in het centrum van Den Haag op basis van observaties van twee panelleden (professionals, gezamenlijk interview), de mapping. Vervolgens geven panelleden een beeld van de uitgaansnetwerken waarop zij zicht hebben. Tot slot schetsen twee panelleden (professionals, twee interviews) een beeld van jongerengroepen in twee Haagse stadsdelen/wijken: Ypenburg en Duindorp. Het tweede deel beschrijft het alcohol- en middelengebruik in de genoemde netwerken, aangevuld met informatie uit de survey 's.

Het Haags uitgaansleven strekt zich uit van de stranden van Scheveningen en Duindorp naar locaties als de Bink bij de Binckhorst voorbij Hollands Spoor. In de mapping van de Haagse locaties beperken wij ons tot het centrum van de stad; de Grote Markt en omgeving, Plein en omgeving en de Denneweg en omgeving.

MAPPING VAN DRIE LOCATIES

De grote markt en omgeving

De Grote Markt is een langwerpig, rechthoekig, intiem plein, aan drie zijden begrensd door horeca gelegenheden en een enkel winkelpand, aan een zijde begrensd door de Prinsengracht. Aan de overkant van de Prinsengracht ligt 'Het Paard van Troje', een uitgaansgelegenheid. Het publiek van de Grote Markt en omgeving heeft de leeftijd van 20 jaar of ouder, is hoog opgeleid en een beetje alternatief; wat je noemt fatsoenlijk publiek, dat redelijk veel geld heeft te besteden, uitgaat om een biertje te drinken en een relaxte avond te hebben met vrienden en vriendinnen. Meldingen van overlast bij Politie Haaglanden zijn er bijna niet, op een enkele locatie op de Grote Markt na. Het kan, laat op een uitgaansavond, druk zijn op de Grote Markt, door aanloop van publiek uit andere locaties, misschien op zoek naar een locatie om iets te eten. Zo gaat het publiek uit Het Paard van Troje en een deel van het publiek van het Plein via de Grote Markt naar 'eetlocaties'.

Aan het eind van de Laan, even voordat deze straat uitkomt op de Grote Markt, vinden we ander publiek dan op die Grote Markt. Hier is het uitgaanspubliek vooral Marokkaans en er wordt bijna geen alcohol gedronken. De groep uitgaanders op deze locatie geeft niet zoveel overlast. De overlast ontstaat wanneer verschillende groepen elkaar hier tegenkomen, als ze na het uitgaan op zoek gaan naar een andere locatie of iets willen eten. Daardoor zijn er in een jaar toch 370 meldingen van incidenten geweest. Zo gaat het publiek uit zijstraten van het Plein naar het Spui en gaat het publiek van het Plein naar het eind van de Laan. Verschillende groepen komen elkaar zo tegen.

Dit probleem speelt op meerdere Haagse locaties; autochtone en allochtone groepen mengen niet tijdens het uitgaan. Allochtone groepen, zoals Antillianen, Kaapverdianen en Marokkanen hebben hun eigen uitgaanslocaties (bijvoorbeeld in een deel van de Herenstraat). Deels heeft dit te maken met het toelatingsbeleid van portiers. Ze houden goed in de gaten hoeveel mensen van welke groep binnen zijn. Een grote groep ADO supporters wil men niet in huis hebben, net zo min als een mix van Duindorpers en Marokkanen. 'Als er dan nog iets naar buitengaat, dan is dat het meubilair' (citaat professional, code 1112).

Plein en omgeving

Richting Centraal Station ligt het Plein; een ruime, statige locatie in Den Haag, met aan één kant een karakteristieke ambtelijke uitstraling van regeringsgebouwen en aan de overzijde een mix van uitgaanslocaties. Buiten het Plein strekt het uitgaansgebied zich verder uit via enkele kleine straten aan de ene kant en het Spui aan de andere kant. Het Plein heeft een divers publiek; een leeftijd tussen de 25 en 40 jaar, en zowel hoog als laag opgeleid. Voor een groot deel is het een rustig publiek, vaak stelletjes die komen voor een drankje.

Daarnaast zijn er op het Plein en in de aangrenzende zijstraten uitgaanslocaties voor een jong studentenpubliek van begin twintig dat vooral op donderdagavond, vanaf elf uur, voor drukte zorgt. Andere locaties op het Plein trekken een vast publiek, dat voor een deel afkomstig is uit Ypenburg en Duindorp. Voor hen is uitgaan niet iets dat je 'even doet', maar waar je de rest van de week naar uitkijkt. Men kleedt zich ervoor, met als gevolg wat meer 'bling bling', wat meer gevoel voor status en (daardoor) onderling misschien wat meer competitie. Een deel van een aangrenzende zijstraat is een voortzetting van de studentenlocaties op het Plein. Wat verder van het Plein verandert het karakter en vinden we een mix van locaties voor bijvoorbeeld Kaapverdianen en Antilianen. Dit publiek geeft de voorkeur aan wat luxere drankjes. Ook het Spui kan gezien worden als een voortzetting van het Plein, met een vergelijkbare sfeer.

Denneweg en omgeving

De Denneweg komt uit op het Lange Voorhout en heeft overdag het karakter van een wat oude, smalle, chique straat met winkels uit het 'duurdere segment': kleermaker, antiek, keuken architectuur, Engelse thee, Thais eten en een ouderwetse zelfstandige drogisterij met daartussen een aantal uitgaanslocaties.

s 'Avonds is het uitgaanspubliek tussen de 30 en 50 jaar oud, een beetje arrogant, men waant zich soms boven de wet en enkelen hebben connecties met politiek of de rechtelijke macht. Het zijn hún kinderen die misschien uitgaan in studentencafés op het Plein. Of het drinken van alcohol binnen de perken blijft is de vraag, maar er zijn weinig meldingen bij de politie over dronkenschap op straat.

DE UITGAANDERS

Lola (code 8) is een uitgaander uit Scheveningen. De groep waarmee ze uitgaat is hecht en bestaat voor een groot deel uit 'stelletjes' of 'setjes'. De jongens en meiden trekken vaak gescheiden van elkaar op. Ze zijn begin twintig en hebben de middelbare school afgerond en sommigen hebben een HBO diploma. Bellen doen ze nooit, voor feesten communiceren ze via Facebook en daarnaast is er een groepsapp (één voor jongens en één voor meisjes). Het doel van uitgaan is 'gezelligheid' en een 'drankje of een pilletje' en dan 'losgaan'. Ze zijn modebewust; dragen nette kleding. Uitgaan is 'je na het eten omkleden, thuis of bij iemand anders, en dan dansen' en 'een drankje drinken in een club en alweer naar huis met een draaiërig gevoel'. Maar ook naar een hardstyle feest:

"met de meiden tutten met ieder een fles drank mee, lekker tutten en opmaken en wachten op de KWIBUS die we vanuit Scheveningen regelen voor een mannetje of 40. In de KWIBUS drinken we nog wat".

Katharina (uitgaander, code 1) gaat uit binnen een netwerk scholieren en uitgaanders en is werkzaam in de horeca. Ze zijn 17 tot 20 jaar, en bijna allemaal willen ze gaan studeren. Ze houden contact met elkaar middels een groepsapp.

Jongens en meisjes gaan samen uit, maar hebben andere voorkeuren. De jongens gaan het liefst naar Tekno^{II} feesten, de meisjes gaan liever naar locaties waar top 40 muziek wordt gedraaid. Voor uitgaan is 'mooi zijn' belangrijk, maar uiteindelijk is het doel 'dronken worden'. Uitgaan is een must: 'lekker kletsen en een drankje'.

Mathilde (uitgaander, code 3) gaat uit in verschillende scenes. De uitgaanders die ze kent zijn begin twintig, zijn student, docent, werkzaam in een 'creatieve' omgeving of werken in de horeca. Mathilde heeft onder andere zicht op een netwerk van uitgaanders op het Plein. Deze groep zoekt veiligheid, daarbuiten voelen ze zich onzeker en dronken worden helpt ze om dat te overwinnen. Door uit te gaan kunnen ze zichzelf bewijzen. Dat kan; ze hebben geld en willen gezien worden. Het doel van uitgaan is een 'drankje, praten en scoren'. Ze communiceren met apps, maar buiten het uitgaan hebben ze geen contact met elkaar. Het contrast met de

^{II} (citaat Jacob): "Tekno is met een K en niet te verwarren met de techno-scene. De techno-scene en de tekno-scene zijn echt heel anders. In de techno scene is men namelijk wel rijk en daar draagt men dure nette kleding. In de tekno scene gaan mensen naar illegale feesten".

tweede groep waar Mathilde zicht op heeft is groot: Tekno is wat de groep bindt. Uitgaanders in deze scene hebben vaak geen dagbesteding. Ze zijn spontaan, wetteloos (zwart rijden), hebben geen geld, vaak geen mobiel maar zijn wel sociaal bewust. Het doel van het uitgaan is 'underground gaan' en 'veel drugs gebruiken'. Ze hebben een 'fobie' voor de politie. Ze willen 'erbij zijn' (bij het underground systeem) en veel dansen. Het derde netwerk van Mathilde heeft iets van beide voorgaande netwerken. Ze gaan uit in een mainstream alternatieve locatie (*mainstream alto's*) met een wat krakersachtige sfeer, waarin een combinatie wordt gezocht tussen kunst en artistieke muziek met aandacht voor vernieuwing. Mensen zijn politiek bewust, vrij links, misschien een nieuwe anarchistische groep. Ze manifesteren zich met een bepaalde manier van Tekno. Het is een scene die tussen de andere twee scenes van Mathilde inzit; ze willen underground, maar zijn dat niet. Waar underground min of meer illegaal is, willen zij legaal blijven, er voor betalen (zie de tekno scene!). Ze zijn socialer, meer gecontroleerd en op hun manier ruimdenkender dan de Tekno underground. Ze hebben direct face to face contact, maar spreken elkaar ook via Facebook en apps.

Ook *Jacob* (uitgaander, code 2) beweegt zich in meerdere netwerken. De leeftijd varieert van 20 tot 35 jaar, voornamelijk autochtone Nederlanders met een opleidingsniveau van MBO tot academisch. Sommigen zijn ongeschoold. Leden van dit netwerk zijn werkzaam in de horeca, IT of ambachtelijke beroepen. Een van de netwerken bestaat uit vakgenoten van Jacob, mensen uit de horeca. Ze gaan uit in cafés of clubs. Wat hen bindt is het drinken van alcohol, de horeca sfeer en het luisteren naar live optredens van bandjes: punk, rock, metal, jazz, salsa, samba, funk. Ze gaan casual gekleed en zoeken ontspanning door naar muziek te luisteren en over muziek te praten. Het zijn collega's die op zoek zijn naar ontspanning, een andere omgeving, iets te drinken, versieren en netwerken. Er worden niet zoveel drugs gebruikt. Daarnaast beweegt Jacob zich ook in een (illegale) Tekno scene die sterk verschilt van de hiervoor beschreven uitgaansgroep. Deze scene kenmerkt zich door activisme, creativiteit, en het zelf alles willen organiseren zoals illegale feesten. Er worden veel drugs gebruikt én misbruikt, volgens Jacob ook onder druk van peers. Het doel van uitgaan is 'doen waar je goed in bent', drugs, escapisme, je eigen muziek maken en dansen. Ze houden contact met elkaar via besloten forums op internet en ontmoeten elkaar in gekraakte panden of loodsen.

Dave (uitgaander, code 5) gaat uit met een groep autochtone Hagenaars, deels uit de homo scene, met een leeftijd tussen 20 en 40 jaar oud. Ze kennen elkaar van het uitgaan en het werk in de horeca. De meesten zijn laag opgeleid, werkzaam in bijvoorbeeld de horeca of bij een kinderopvang. Het is een sociale groep, mainstream en tolerant. Kleding is belangrijk, maar dan wel casual en betaalbaar. Vaak begint een uitgaansavond bij iemand thuis met omkleden en je mooi maken voor een avond stappen. Ze kletsen graag, houden van Top-40 muziek en dan vooral Dance. Voor afspraken over feesten gebruiken ze alleen Facebook en verder communiceren ze via Whatsapp. Uitgaan doen ze om gein te hebben, voor de gezelligheid, maar niet om te scoren of te daten.

Achmed (uitgaander, code 7) is afkomstig uit de Schilderswijk en heeft zicht op een gevarieerd netwerk. Dit netwerk bestaat uit uitgaanders van 15 tot 50 jaar, een multiculturele groep van Nederlandse, Surinaamse, Marokkaanse en Turkse mannen. Ook wat betreft opleiding en beroep varieert de groep sterk: van academisch tot bouwvak, kantoorwerk en technische beroepen. Ze vinden zichzelf neo-hippies en vrijdenkend. De kleding is casual; classy mode. Muziekvoorkeur is 'van alles', rock of techno. Achmed beweegt zich ook in een Tekno scene van ongeveer 40 mensen, een subgroep van zijn netwerk. Voor het totale netwerk van Achmed is alcohol het belangrijkste middel, maar daarnaast wordt nog 'van alles' gebruikt aan andere middelen. Ze ontmoeten elkaar op vaste plekken, spreken af via telefoon of sociale media. Ze zoeken gezelligheid, structuur, seks, ontspanning en willen iets vieren, maar binnen de groep wordt ook gesproken over werk, school, de actualiteit én geld verdienen (met dealen).

Ook *Kajol* (uitgaander, code 6) heeft zicht op een etnisch gevarieerde groep met een leeftijd variërend van 20 tot 35 jaar. Ook hier zijn de mannen in de meerderheid. De meesten hebben geen opleiding, sommigen hebben een opleiding op VMBO-niveau. Ze werken in de bouw, horeca, of handelen in drugs. De muziekkeuze is ook

etnisch zeer gevarieerd; naast R&B wordt er naar etnisch gerelateerde muziek geluisterd. Kleding is belangrijk; meisjes dragen veel 'glammer en bling bling', jongens dragen merkkleding. Vaak hebben of hadden ze problemen. De meesten zijn in aanraking geweest of hebben ervaringen met HALT, pleeggezinnen, jeugdzorg, de gevangenis of uithuisplaatsing. Communiceren doen ze met Lyca mobiel (gratis), Whatsapp, Facebook en Skype. Maar 'praten doen mensen niet meer zo (Kajol)' en uitgaan heeft als doel de eenzaamheid te verdrijven, het is een manier om je te vermaken. Maar het gaat ook om alles wat ligt tussen 'over problemen praten', 'seks en drugs' en aandacht.

Drs. Nightlife (uitgaander, code 4), zelf werkzaam als DJ, heeft een uitgebreid netwerk van voornamelijk autochtone 20 tot 35 jarigen. Het opleidingsniveau is middelbare school of HBO. Ze zijn werkzaam in de muziekindustrie, in artistieke beroepen, of als serveerster, kapster of iets dergelijks. Het is dance publiek. De vrouwen dragen 'sexy kleding', de mannen casual maar géén spijkerbroek. Muziek is wat ze bindt en daardoor komen ze op dezelfde festivals. Doel van het uitgaan is ontspanning, naar muziek luisteren en 'erbij horen'. Op de dansvloer is iedereen gelijk en maatschappelijke verschillen vallen weg. Er is een groepsgevoel. Men zoekt toenadering tot elkaar, zeker ook door het gebruik van XTC. Maar als je niet meer gebruikt dan lig je eruit, want dan ben je ongezellig. Een aparte groep in het netwerk is de homoscene die opvalt door het hoge druggebruik. De scene van Drs. Nightlife communiceert met elkaar via Facebook en mobiel.

NETWERKEN IN TWEE HAAGSE WIJKEN: YPENBURG EN DUINDORP

Een groot aantal van de netwerken die door de panelleden zijn beschreven vinden we 's avonds in het weekend op locaties als het Plein of de Grote Markt terug. Een aantal ontleent zijn karakter aan de uitgaanslocatie (het Plein), de muzieksoort (Tekno) of de seksuele voorkeur (de homo scene van Dave, code 5). Een aantal netwerken heeft wortels in woonwijken, zoals dat van Lola (code 8 uit Scheveningen/ Duindorp). Maar deze woonwijken zijn ook locaties waar jongeren elkaar, op straat, thuis of bij de sportclub opzoeken en alcohol en andere drugs gebruiken. Een aantal van deze groepen vinden we in het weekend niet in op de uitgaanslocaties omdat de jongeren te jong zijn.

Deze Haagse locaties zijn een aanvulling van de 'erkende uitgaanslocaties' van Den Haag. Ook hier wordt 'gebruikt', en dus ook door jongeren onder de 18 jaar. Een belangrijke reden om juist deze twee delen van Den Haag te beschrijven is het verschil in aard tussen Ypenburg en Duindorp. Niet alleen liggen deze wijken min of meer aan de uiteinden van Den Haag; Duindorp tegen de duinen en Ypenburg met het gezicht deels van de stad af, richting het Groene Hart. Ook is Ypenburg in tegenstelling tot Duindorp een nog onbeschreven blad met een verse instroom van bewoners uit oude delen van Den Haag, zoals de Schilderswijk en uit niet-Haagse gemeenten. Duindorp heeft een homogene groep bewoners; verknocht aan de wijk, vasthoudend aan oude tradities.

Ypenburg

Ypenburg is een nieuwe wijk van Den Haag. Een professional (code 9) vertelt over een aantal groepen. Zo is er de 'oude groep', die in het verleden voor veel overlast heeft gezorgd. De leden zijn 18 tot 20 jaar, het grootste deel is autochtoon en een klein deel is van Marokkaanse, Surinaamse, Turkse of Roma afkomst. Een enkeling zit nog op school, anderen hebben een baan, meestal laag geschoold werk. Ze hangen graag rond bij het winkelcentrum of in andere delen van de wijk. Er wordt veel alcohol gedronken en drugs gebruikt; vooral GHB en XTC zijn populair. Het geld is vaak afkomstig van de ouders die daarmee misschien het 'niet genoeg geven van aandacht' aan de kinderen willen 'afkopen'. Een aantal zit in het criminele circuit en houdt zich bezig met stelen en inbraak. Volgens professionals is het kernprobleem voor de buurt de overlast van deze groep door alcoholgebruik, druggebruik en criminaliteit. Deze groep gaat uit, maar we vinden in Ypenburg ook

'achterblijvers', te jong om mee te mogen, zoals de 'busgroep'^{III}. De leeftijd van deze groep varieert van 12 tot 17 jaar. Het zijn autochtone jongeren. Ze zitten op school, lopen stage, sporten en hebben een bijbaantje. Buiten schooltijd gaan ze graag poolen. Soms gaan ze naar shishalounges. Bier en sterke drank (whisky) drinken is populair en er wordt volgens professionals soms erg veel gedronken. Daarnaast wordt er XTC en coke gebruikt. Ouders organiseren regelmatig een houseparty voor hun zoon of dochter. Ongeveer de helft is een meeloper, die opkijkt tegen de probleemjongeren in de groep. De jongste groep waar professionals over vertellen heeft een leeftijd variërend van 9 tot 15 jaar. Tachtig procent is autochtoon, de rest is een mix van allochtone jongeren. Professionals vinden dat deze jongeren een goede opvoeding krijgen van prima ouders, vaak tweeverdieners. Hun vrije tijd brengen deze jongeren door in het buurthuis en voetballen bij de club. Drugs spelen geen rol maar 'gokken op voetbal uitslagen' en het gebruik van Shisha pennen wel. Probleem bij deze groep is dat het gokken en de Shisha pennen soms onderlinge agressie tot gevolg hebben.

Duindorp

Aan de andere kant van Den Haag ligt Duindorp, een 'dorp' tussen de stad en de duinen, met een homogene bevolking die zich bewust is van de eigen aard van dit dorp. Hier vinden we, in tegenstelling tot Ypenburg, veel normen en waarden van vorige generaties terug in het gedrag van jongeren. Professionals (code 10) vertellen over drie groepen waar ze zicht op hebben. De oudste groep, voor het grootste deel mannen, heeft een leeftijd van 18 tot 23 jaar. Ze gaan niet uit buiten Scheveningen, 'want als je Scheveningen niet uit hoeft dan doe je dat ook niet, en dat is wel zo veilig'. Ze gaan alleen naar feesten in andere gemeenten met de KWIBUS, maar verder mengen ze zich niet met groepen uit andere delen van de stad. Kortom, het is een hechte groep, die zich prettig én veilig voelt in Duindorp. Men gebruikt alcohol, diverse pillen en coke. De mannen hebben VMBO gedaan, werken bij de visafslag, varen of werken in de bouw, maar er zijn er ook die het niet redden; 'de drop-outs'. De groep is in Duindorp opgegroeid en weet niet beter dan dat daar hun economische wortels liggen. Generaties voor hen hebben hier hun boterham verdiend; er was in het verleden ook nooit een noodzaak om elders werk te zoeken en Duindorp te verlaten. De haven bood werk en economische zekerheid met als gevolg, dat ze nooit geleerd hebben ondernemend te zijn. Maar de tijden zijn veranderd, de werkgelegenheid is teruggelopen en deze jong volwassenen moeten zich aanpassen aan de regels van buiten Duindorp. Ze zijn echter laag of niet geschoold en missen de vaardigheden om buiten Duindorp iets op te bouwen.

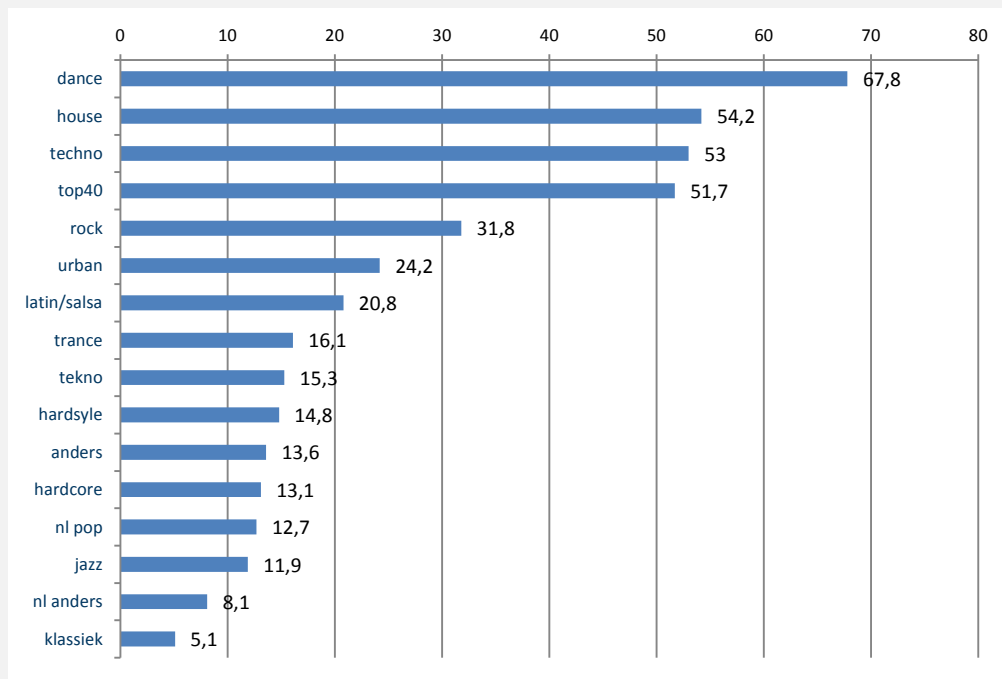
Groepen jonger dan 18 jaar (maar ouder dan 14) gaan niet uit, maar hangen op straat en experimenteren met pillen en coke. De meesten zijn VMBO-ers, sommigen werken in de haven, een enkeling doet HAVO. Het is een mix van Duindorpers en Scheveningers die elkaar in de zomer heeft gevonden. Professionals zien bij deze jongeren groepsdruk om te gebruiken en daarbij speelt de hiërarchie een rol. Er wordt opgekeken naar jongeren die wat ouder zijn en meer geëxperimenteerd hebben met middelen.

Tot slot is er een groep van vooral jongens, met een leeftijd van 9 tot 13 jaar. Ze hebben weinig structuur in hun dagelijks leven, eten bijvoorbeeld een patatje wanneer ze honger hebben en zijn tot 11 à 12 uur 's avonds op straat zonder dat hun ouders weten waar ze zijn. Omdat ze altijd wel in de wijk blijven, vinden ouders het prima. Ze zien drugs- en veel alcoholgebruik om hen heen, waardoor dit voor hen al heel normaal is en daarover praten ze ook veel. De meesten volgen VMBO of zullen na de basisschool naar het VMBO gaan. Veel, misschien alles, gebeurt op straat. Ze voetballen, gamen en zijn streetwise. Ze zijn niet bang en geven snel een 'grote bek'. Ook zijn zij gevoelig voor hiërarchie en de jongsten uit de groep kijken op tegen de ouderen in de groep. Er is sprake van beginnend alcohol- en druggebruik door de ouderen in de groep. De drempel om zelf te gaan dealen is laag omdat dat als 'normaal' wordt gezien. Sommige ouders van deze jongeren dealen zelf en professionals voorzien problemen met deze groep jongeren op het gebied van alcohol- en druggebruik.

^{III} 'Omdat de oude groep niet meer naar binnen mocht in het buurthuis hebben we een bus gekocht. We gingen met die bus naar de jongeren toe. Ze konden in de bus wat drinken. Zo hebben we contact gekregen met een nieuwe groep die wij "de busgroep" noemen'.

DE UITGAANDERS: DE SURVEY

Van de uitgaanders op de vier locaties heeft 69% een Nederlands etnische achtergrond. Bij de totale Haagse populatie van 15 tot en met 35 jaar is dat 40% (peiling 1 januari 2014, (11)). Negenentachtig procent is in Nederland geboren. De gemiddelde leeftijd is 24 jaar en mannen zijn oververtegenwoordigd (55%). Vijfentachtig procent is in de maand voor het onderzoek minstens 2 tot 3 keer uitgegaan en 39% is in die periode minstens 4 keer uitgegaan, 11 procent 11 keer of vaker. Dé muziek voor uitgaanders is dance, house, techno of top40 muziek (figuur 1).

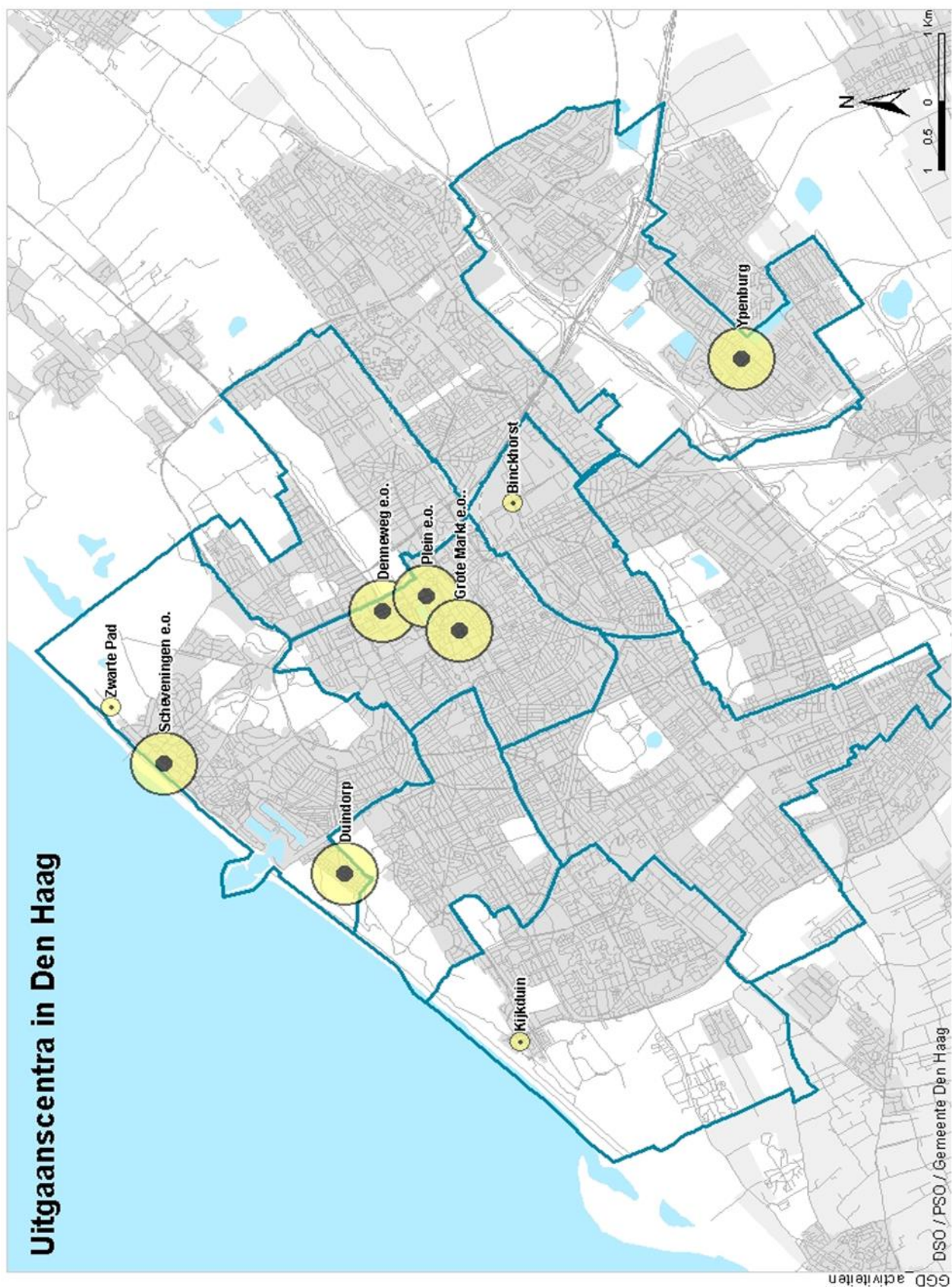
Figuur 1. Percentage muziekvoorkeur (N=236).

Het publiek in Scheveningen is jonger dan het publiek op de overige locaties. Het publiek op de Denneweg is iets ouder. Drie kwart van de uitgaanders komt uit Den Haag, een kwart is afkomstig uit Wassenaar, Rijswijk of Voorburg. Zeventig procent volgt een opleiding op HBO of WO niveau of heeft een diploma op dat niveau. Meer dan de helft werkt minimaal 20 uur in de week, soms in combinatie met het volgen van een HBO opleiding.

Van de uitgaanders doet 72% aan sport, gemiddeld 5 uur per week. Fitness/krachtsport (39% van alle uitgaanders), hardlopen (28% van alle uitgaanders) en steps/spinning en dergelijke (11% van alle uitgaanders) zijn populair.

Negenenzestig procent beoordeelt de eigen gezondheid goed tot uitstekend. Dat is lager dan de Haagse algemene populatie tot 36 jaar (80%, (8)). Negenenzeventig procent van de uitgaanders in Den Haag geeft aan zich psychisch gezond te voelen. Vrouwen geven vaker dan mannen aan dat de psychische gezondheid minder is (28% bij vrouwen, 15% bij mannen).

(zie ook bijlage 2, pagina 64 en pagina 61 over gezondheid)

Alcohol en Middelengebruik

ALCOHOL (PANEL)

Frequentie, patronen, dosering

Alcohol en uitgaan horen bij elkaar. Althans, dat blijkt uit de verhalen van de panelleden. In bijna alle netwerken drinkt een ruime meerderheid (70%) alcohol tijdens het stappen. Bier is vooral populair bij mannen en wijn bij vrouwen. Onder de sterke dranken zijn vooral whisky, wodka en rum (Bacardi) populair: puur maar ook vaak gemixt. Ook shotjes doen het goed.

Professionals (code 9,10), werkzaam in de woonbuurten, zien soms fors alcoholgebruik bij groepen jongeren en jongvolwassenen (14-20 jaar) in Ypenburg, Duindorp en Scheveningen. In sommige groepen (Ypenburg) drinken ze bijna allemaal, waarvan de helft dagelijks en de beginners (vanaf 12 jaar) bijna wekelijks. In Duindorp vinden jongeren dat alcohol (vaak neplikeur) erbij hoort. De drempel is laag en er wordt stiekem gedronken om te proberen. 'Veel drinken is normaal.' Ook in Scheveningen komen jongeren makkelijk aan alcohol. De groepsdruk om mee te doen is groot. Vooral in groepen als de 'diehard Duindorp gasten' is men gevoelig voor hiërarchie en wordt het gedrag van de oudere jongens al snel gekopieerd. De professionals zien dat overmatig alcohol- en drugsgebruik soms gepaard gaat met overlast.

De groepen die in het weekend naar de uitgaanspleinen trekken in Den Haag of elders vertoeven op feesten, zijn vaak ouder (20-35 jaar) dan de buurtjongeren. Maar ook hier zijn er groepen waar meer en minder wordt gedronken. Sommige panelleden zien dat de kick van het drugsgebruik ervoor zorgt dat er minder alcohol wordt gedronken op feesten. Bij Dave (code 5) wordt standaard minder gedronken op een feest waar ook drugs worden gebruikt. In de vriendengroep van Katharina (code 1) denken ze daar anders over. Alcohol is er altijd standaard. Of er nou wel of geen ecstasy is.

"Nuchter uitgaan is niet leuk. Je houdt het met drank op langer vol. Het is meer lachen met elkaar en je wordt wat losser. Het maakt alles net wat gezelliger. Nee, veel gezelliger!"

Mannen drinken doorgaans meer alcohol dan vrouwen. De mannelijke vrienden van Lola (code 8) drinken een fles per persoon (mix van Malibu met cola) tijdens het stappen en de vrouwen een halve fles. Dergelijke verhalen horen we vaker: mannen drinken meer alcohol. Maar de doseringsrange kan ook per groep enorm verschillen en daarbinnen nog tussen individuen. Vrij laag ligt het aantal glazen in het netwerk van Katharina (code 1) met 5-7 mixdranken of 3-4 shotjes op een doorsnee stapavond. Het gemiddelde ligt meestal tussen de 8-12 glazen of 4 halve liters bier. In Ahmed's (code 7) netwerk zitten een paar zware drinkers (mannen) die 40 glazen halen, terwijl anderen maar 4 glazen drinken. Ook bij de vrouwen is de range van 6-25 glazen aanzienlijk.

Sociale setting en rituelen

De meesten gaan alleen in het weekend uit naar clubs, cafés en feesten. In een enkel netwerk gaan ze ook doordeweeks naar het café. Niet zelden wordt er voor het stappen al thuis met vrienden alcohol gedronken. Op feesten (o.a. houseparty's, raves) wordt het minst gedronken. In de aanloop van de stapavond maken vrienden het meest gebruik van groepsapps, Twitter of Facebook. Dat is handiger dan bellen, omdat bij de andere media iedereen mee leest en direct kan reageren op nieuwe voorstellen en plannen voor die avond. Soms wordt er thuis verzameld. Wie mixdrankjes, shotjes of luxere dranken lekker vindt, is thuis een stuk goedloper uit. Sommigen gaan naar een plek terwijl anderen een stuk of vier locaties bezoeken. Zoals bij Ahmed (code 7) waar de avond om 19.00 uur bij iemand thuis begint. Vervolgens gaan ze om 21.00 uur naar de kroeg en vandaar rond middernacht naar een club om te eindigen op een afterfeest bij het krieken van de dag. Jongeren (onder de 18 jaar) die in Duindorp en Ypenburg blijven, drinken voornamelijk op hangplekken, pleintjes en in steegjes. Ze komen dagelijks in de supermarkt waar soms vrienden achter de kassa zitten. Die

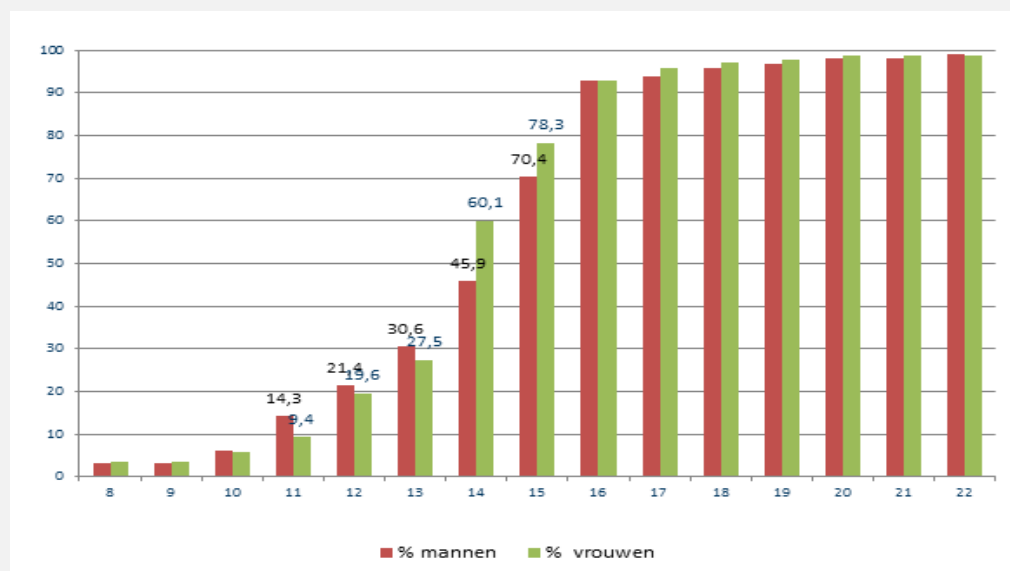
gaan niet moeilijk doen. Achmed (code 7) vertelt over een nieuwe drinktrend in zijn groep: 'atten'. Het wordt thuis en soms ook in de kroeg gespeeld. Atten is het in één keer leegdrinken van je glas. Het liefst zo snel mogelijk en direct doorslikken.

Motieven, effecten en risico's

Alcohol wordt vaak in groepsverband gedronken ter ontspanning en voor de gezelligheid. Sommigen zeggen er meer zelfvertrouwen van te krijgen. De meesten vinden alcohol heel gewoon. Het is heel vanzelfsprekend omdat het er altijd is. Of je nou thuis, uit, of bij je vrienden bent. Vooral de jongste drinkers zijn gevoeliger voor status en vinden het al snel stoer en interessant om te experimenteren met alcohol. Soms zetten ze flessen alcohol op Facebook, hetgeen vervolgens via de mobiel aan vrienden wordt getoond. De minderjarigen in Duindorp groeien op in een omgeving waar alcohol er gewoon bij hoort. De drempel om met alcohol te beginnen is laag en de groepsdruk hoog. Uit de gesprekken met panelleden blijkt dat de meeste drinkers vertrouwen op de groepscontrole. Als het uit de hand loopt dan hoopt men dat het vangnet van vrienden goed werkt. Bij de jonge drinkers in de woonbuurten is de groepscontrole veel zwakker.

ALCOHOL: DE SURVEY

Bijna alle uitgaanders drinken alcohol. Gemiddeld heeft men op 14 jarige leeftijd voor het eerst alcohol gedronken. Negentig procent heeft op 16 jarige leeftijd al een keer alcohol gedronken (figuur 2). Voor 82% is het drinken van alcohol iets wat wekelijks terugkomt, in ieder geval in het weekend. Zestien procent drinkt dagelijks of bijna dagelijks.

Figuur 2. Cumulatief percentage startleeftijd alcohol gebruik naar geslacht (N=236).

Gemiddeld drinkt men vijf glazen alcoholhoudende drank op een drink dag. Mannen drinken meer dan vrouwen (tabel 1). Vier van de tien (41%) uitgaanders drinkt minstens eens in de week 6 (mannen) of 4 (vrouwen) glazen en is volgens de gangbare definitie een zware drinker. Dat is meer dan in de algemene Haagse bevolking van 19 tot en met 35 jaar (13%). Negen van de tien (88%) geeft aan de afgelopen maand 5 of meer glazen te hebben gedronken bij één gelegenheid. Het gebruik in het afgelopen jaar is 98%; dat is gelijk aan het landelijke percentage onder uitgaanders. Onder de algemene Haagse bevolking van 19 tot en met 35 jaar is dat 75%.

Tabel 1. Gemiddeld aantal glazen op een drink dag naar geslacht

	Gemiddeld aantal glazen	N	95% b.i.	Mediaan
Man	6,1	127	5,4 – 6,7	5,0
Vrouw	4,8	102	4,2 – 5,4	4,0
Totaal	5,5	229	5,0 – 6,0	5,0

(vervolg zie volgende pagina)

ALCOHOL, ANDERE MIDDELEN EN RISICO'S: DE SURVEY

Dertig procent is het afgelopen jaar weleens ziek of onwel geworden door het gebruik van alcohol (23%), andere middelen (2%) of een combinatie van deze twee (5%). Eenentwintig procent geeft aan de afgelopen maand zich 'af en toe' en in enkele gevallen 'heel vaak' zorgen te hebben gemaakt over het eigen middelengebruik. Zeventien procent zegt dat dit vroeger het geval was, maar nu niet meer. Van deze jongeren, die zich in de afgelopen maand of in het verleden zorgen hebben gemaakt, geeft 53% aan dat het om alcoholgebruik ging (en dan soms in combinatie met een ander middel als tabak, cannabis, xtc, cocaïne of speed), gevolgd door (bijna altijd afzonderlijk) cannabis (door 15% van deze groep genoemd), sigaretten (10%), XTC (8%), speed (8%) en cocaïne (7%).

Tabel 2. Percentage dat zich de afgelopen maand zorgen heeft gemaakt over eigen alcohol- en middelengebruik.

	%
Ja, de laatste maand heel vaak	1,9
Ja, de laatste maand regelmatig	2,4
Ja de laatste maand af en toe	16,3
Nee, maar vroeger wel	17,0
Nee, nooit	62,4
Totaal (N)	236

(Zie ook tabellenboek pagina 41 t/m 43, 45 en verder)

CANNABIS (PANEL)

Frequentie, patronen, dosering

In 14 van de 17 netwerken rookt minstens de helft cannabis. Misschien wordt onder de vriendinnen in het netwerk van Lola (code 8), in een meer professioneel- dan vriendennetwerk zoals de horeca vrienden van Jacob of in een jong netwerk (jonger dan 15 jaar) bijna geen cannabis gerookt, in de overige uitgaansgroepen is cannabis (ook wel groente, (een) blow, skunk, jonko of een assie genoemd) een normaal verschijnsel. Cannabis is makkelijk te kopen in de coffeeshop. Wiet, vaak van een thuiskweker, kan worden bezorgd door de bezorgdealer. Voor 6 tot 8 euro is er genoeg voor een dag, of voor de weekendroker, genoeg voor een weekend. Cannabis wordt ook wel gecombineerd met alcohol, XTC, coke en natuurlijk tabak. Gecombineerd gebruik geeft een extra gevoel, het geeft een draai aan het effect, maar daardoor weet je soms niet meer *waardoor* het effect wordt veroorzaakt.

Sociale setting en rituelen

Cannabis hoort bij het uitgaan, maar voor veel jongeren maakt het ook deel uit van het dagelijkse leven buiten het uitgaan. Er wordt overal gerookt, op underground feesten, op festivals, afters, clubs, op straat of thuis op je slaapkamer voor het slapen gaan. Nieuw zijn Shisha en verdamers om cannabis te roken. Het effect is anders en de euforie wordt als anders ervaren.

Motieven, effecten, risico's

De panelleden verschillen sterk in het benoemen van motieven om cannabis te roken. Voor Katharina (code 7) is dit mild met een simpel motief als 'een lekker gevoel'. Cannabis zorgt voor een gevoel van vrijheid, zorgt voor binding en haalt de remmingen weg. Maar het gaat ook om 'vluchten voor de werkelijkheid'. Drs. Nightlife (code 4) noemt een functionele reden als het roken van wiet om de pepmiddelen te onderdrukken of het gelukzalige gevoel van XTC te bevorderen. Maar volgens professionals (code 9) is voor jongeren uit de woonwijken de belangrijkste reden 'gewoon omdat je niets te doen hebt'. Daarnaast gaat het om status: je oogt onverschillig en stoer wanneer je blowt.

Voor uitgaanders in de Tekno scene is cannabis helend en kalmerend na speedgebruik, door Mathilde (code 3) minder mild verwoordt als 'psychose blowen, jointje op, blowen, jointje op, blowen' met het idee dat 'blowen kalmeert, zeker na al het speedgebruik'.

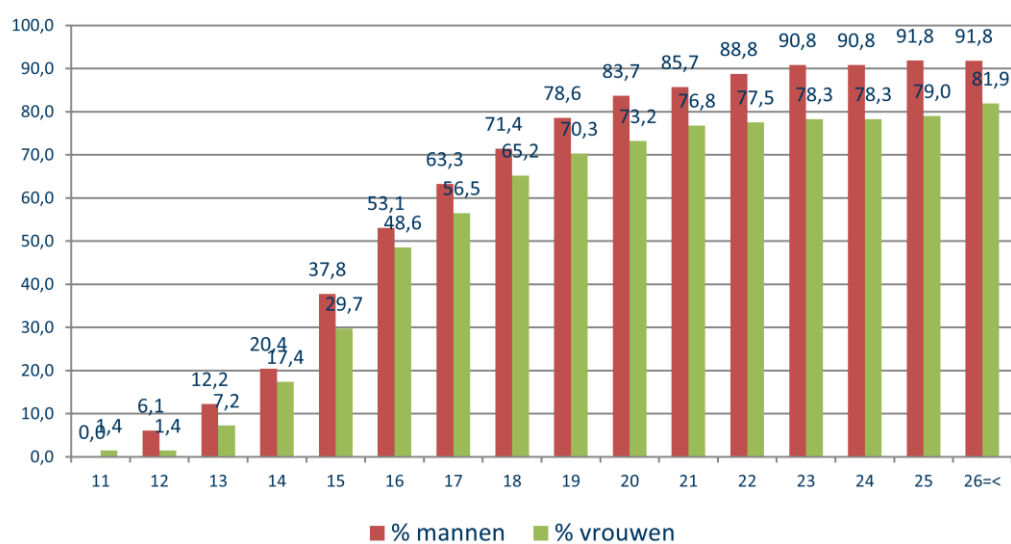
"Je blowt gewoon, klaar. Wat moet je anders doen met je dag? Over je problemen nadenken? Nee joh, gewoon doorblowen".

Kajol (code 6) noemt het een vorm van vluchtgedrag. Het verheelt wanneer je een doel niet hebt bereikt, en kan helpen bij 'het vergeten van onverwerkte gebeurtenissen'.

Volgens sommigen neemt, door het gebruik van cannabis, de creativiteit toe, zorgt het voor ontspanning en krijg je nieuwe inzichten. Maar ook daarin verschillen groepen uitgaanders. Voor de mainstream alto's is cannabis een middel om *iets creatiefs* te doen, voor de Tekno groep om *niets* te doen. Zo kan het gebruik ook tot slaapgebrek en stemmingswisselingen leiden.

CANNABIS GEBRUIK: DE SURVEY

Op de uitgaanslocaties heeft 83% ooit hasj of wiet gebruikt. Vier op de tien (42%) heeft de afgelopen maand gebruikt. Ter vergelijking: onder Haagse middelbare scholieren is het gebruik in de afgelopen maand 10% (9). Mannen geven vaker aan dan vrouwen in de afgelopen maand gebruikt te hebben (50% versus 30%). De gemiddelde leeftijd waarop jongeren voor het eerst hasj of wiet gebruiken is 17 jaar. Op hun veertiende jaar heeft één op de vijf mannen al een keer hasj gebruik, bij 16 jaar is dat de helft. Vrouwen lopen hierbij iets achter (figuur 3).

Figuur 3. Cumulatief percentage startleeftijd gebruik cannabis/wiet naar geslacht (N=236).

Op een dag dat men blowt worden anderhalf tot twee joints gerookt (tabel 3). Zes van de tien (60%) rookt één joint op een dag dat men blowt, 40% rookt twee, soms meer joints op zo'n dag. Het gebruik in het afgelopen jaar onder uitgaanders in Nederland is 52%. In Den Haag is dat 58 procent. Het gebruik in het afgelopen jaar onder de algemene bevolking in Nederland is 14%. Het gebruik het afgelopen jaar onder de algemene bevolking van Den Haag met een leeftijd tussen 19 en 36 jaar is 13%, onder de Haagse uitgaanders van 19 tot 36 jaar is dat 57%.

Tabel 3. Gemiddeld aantal joints op een dag dat men blowt naar geslacht voor recent (afgelopen maand) gebruikers van hasj/wiet (95% betrouwbaarheid interval, mediaan).

	Gemiddeld aantal joints	N	95% b.i.	Mediaan
12 tot 17 jaar	1,7	8	1,2 – 2,4	1,0
18 tot 24 jaar	1,8	39	1,4 – 2,1	1,0
25 tot 30 jaar	1,9	24	1,2 – 2,5	1,0
31 tot 35 jaar	1,4	13	1,0 – 1,7	1,0
Totaal	1,7	84	1,5 – 2,0	1,0

(zie ook tabellenboek pagina 41 t/m 44, 48)

XTC/ECSTACY (PANEL)

Frequentie, patronen, dosering

Voor sommige uitgaanders is XTC, 'pillen' of kortweg 'E' onlosmakelijk verbonden met uitgaan. In 15 van de 17 netwerken wordt XTC gebruikt, in de helft van de netwerken gebruikt meer dan 50 procent XTC. De pillen zijn makkelijk te verkrijgen, momenteel voor ongeveer 3 tot 7 euro. Daarmee is XTC een relatief goedkope drug. De pillen bevatten nu vaak 150 tot 200 mg MDMA. Het aandeel MDMA per pil is sterk toegenomen. Volgens een panellid wordt het middel 'te pas en te onpas gebruikt, ook als je matig bent met andere middelen, soms tot 500 gram (hoeveelheid MDMA voor ongeveer 3 pillen)' (Mathilde, code 3). XTC gebruikers hebben pillen vaak standaard bij zich, zoals Dave (code 5), die zegt altijd pillen te hebben wanneer hij naar een feest gaat. Vrouwen gebruiken vergeleken met mannen kleinere doses. In het netwerk van Lola (code 8) beginnen de meiden met een 'kwartje', om te eindigen met anderhalve pil op een avond. De jongens uit dit netwerk nemen gelijk een hele pil, vaak zo'n vijf tot zes pillen op een avond. We vinden onder de gebruikers van XTC ook uitgaanders die door panelleden als 'braaf' worden getypeerd. Sommige 'brave' mainstream alto's roken niet, zijn zeer matig met alcohol, sporten veel, eten gezond maar gaan eens in de maand naar een feestje, waar dan voor 500 mg aan MDMA wordt ingenomen (vergelijkbaar met drie zware pillen). XTC staat bij uitgaanders bekend als een sociale drug. Dus gaat het dealen minder individueel dan bij middelen als ketamine en speed. Pillen worden aangeschaft door één groepslid voor de hele groep. De dealer is soms zelf ook lid van het netwerk.

"XTC is ook een weggeef drug. De dealer is meer een distributeur. Steeds vaker een vrouw".

Hoewel XTC in de Tekno scene niet heel populair is, is het zelfs daar bijna altijd aanwezig. Niet eens om zelf te gebruiken en ook niet voor de verkoop, ze zijn er gewoon meestal, 'alsof het net als je bankpasje in je zak zit en het daar hoort' (Mathilde, code 3). Maar XTC past minder in de Tekno scene. Voor hen is XTC te lief, te knuffelig, niet hard en 'je gaat niet voor een praatkick voor een soundsystem zitten'.

Sociale setting en rituelen

XTC gebruik je niet zo snel in café's of hangouts maar vooral op feesten. Maar, volgens Mathilde (code 3), naast het stappen 'ook in de Paleistuinen wanneer je lekker in de zon aan het picknicken bent'. Om de trip te verlengen wordt er soms ook geblowd, want 'het verhoogt het MDMA gevoel'. Sommigen combineren met alcohol 'omdat dat er altijd is', anderen drinken liever water. Ook wordt het gecombineerd met GHB, want dat versterkt het 'knuffelgevoel'. Een groep buurtgenoten uit één van de woonwijken gebruikt vooral op feesten. Dan 'claimt' de groep een stuk van de zaal, veilig onder elkaar, en gebruikt daar XTC. In de woonwijken zien we ook gebruik op straat.

Motieven, effecten, risico's

XTC is 'superleuk', je wordt er lief en knuffelig van. Je krijgt een euforisch gevoel.

"De gezelligheid die je dan IN je voelt, het harder gaan. Je bent nog wel op dezelfde wereld maar ook weer niet. Je weet nog wel wat er gebeurt maar wanneer je iets op hebt dan heb je veel meer energie en blijdschap. Alles is heel erg vrolijk, alles is leuk, je hebt overal zin in".

Daarnaast wordt XTC ook gebruikt in woonwijken door jongeren die nog niet uitgaan 'voor de kik' van het experimenteren. Hun oudere buurtgenoten gebruiken wel op feesten, 'om langer door te kunnen gaan'. Het lijkt erop dat XTC door uitgaanders niet als een 'negatief middel' wordt gezien. Waar het imago van cocaïne soms negatiever is en door sommigen geassocieerd wordt met verslaving, is XTC toch vooral 'leuk'. Maar na afloop is er de kater, de misselijkheid, en bij teveel MDMA kan je behoorlijk trippen. Bij enkele netwerken is de

groepscontrole groot en houdt men elkaar in de gaten. Toch is volgens Mathilde (code 3) 'het wachten op de eerste overdosis'.

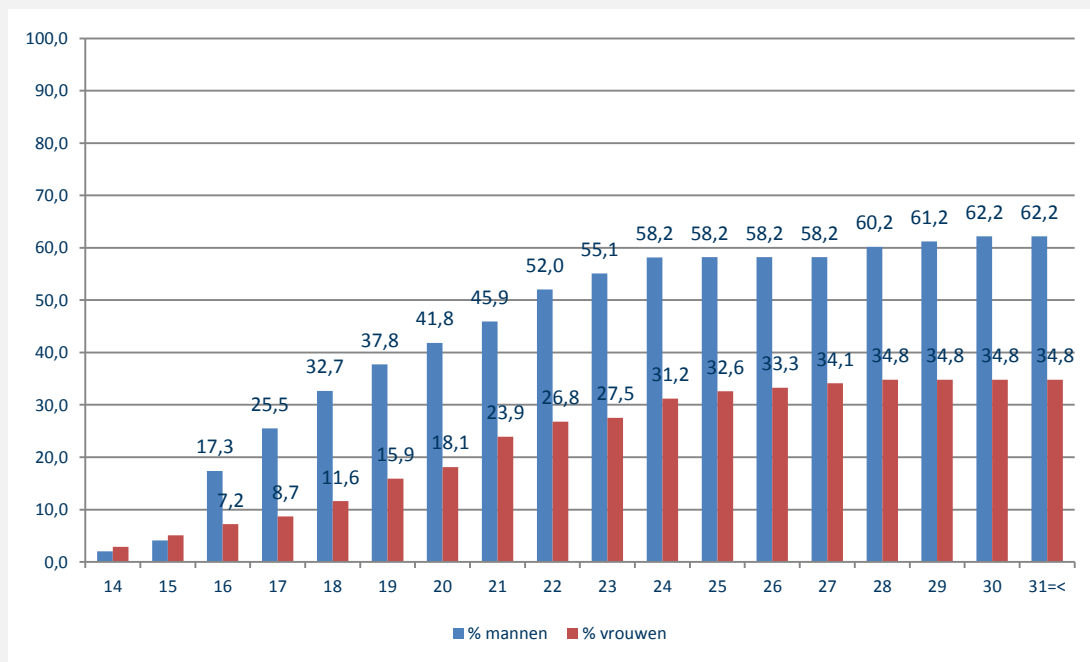
Men laat pillen vaak niet testen en gelooft dat de kwaliteit goed is. Reden:

"te lui om te laten testen".

Men vertrouwt de dealer als die zegt de pillen te hebben laten testen. Ook de informatie over de sterkte van de pillen komt vaak van de dealer.

XTC/ECSTASY: DE SURVEY

Bijna de helft (48%) van de uitgaanders op de vier locaties heeft ooit XTC gebruik. Zestien procent heeft de afgelopen maand gebruikt (mannen 20%, vrouwen 12%). Uitgaanders tussen de 20 en 25 jaar hebben vaker in de maand voorafgaand aan het onderzoek gebruikt dan anderen. De gemiddelde leeftijd waarop voor het eerst XTC is gebruikt is 19 jaar. Op 17 jaar heeft een kwart van alle mannelijke uitgaanders een keer XTC gebruikt. Vrouwen zijn 22 jaar wanneer een kwart van hen voor het eerst heeft gebruikt (figuur 4). Van de Haagse uitgaanders heeft 35 procent het afgelopen jaar XTC gebruikt. Bij landelijk onderzoek onder uitgaanders is dat 61%. Bij de algemene landelijke bevolking in Den Haag tot 36 jaar is het jaargebruik 3,1 procent.

Figuur 4. Cumulatief percentage startleeftijd XTC gebruik naar geslacht (N=236).

Drie van de tien (30%) XTC gebruikers laat de pillen niet testen. Zes van de tien (57%) zegt reeds geteste pillen te kopen of anderen voor hen te laten testen. Slechts één op de acht (13%) test zelf, via de testservice of via pillreports.com (tabel 4). Aan uitgaanders is gevraagd of ze 130 mg MDMA in één pil veel vinden. Een kwart (26%) heeft geen idee, nog eens 35% vindt die hoeveelheid goed, 24% vindt het te weinig, en slechts 16% vindt 130 mg MDMA te veel.

(vervolg zie volgende pagina)

(VERVOLG XTC/ECSTASY: DE SURVEY)

Tabel 4. Percentage van XTC gebruikers dat al of niet de kwaliteit van de pillen laat controleren.

	%
Nee	29,9
Nee, maar ik koop gecontroleerde pillen (zijn al getest)	29,9
Nee, maar ik laat anderen ze controleren	26,8
Ja, ik controleer zelf bij de testservice	5,9
Ja, ik controleer zelf via pillreports.com	7,5
Totaal (N)	84

(zie ook tabellenboek pagina 41 t/m 44, 51)

COCAÏNE (PANEL)

Frequentie, patronen, dosering

Het percentage gebruikers van cocaïne verschilt sterk per netwerk. In 12 van de 17 netwerken wordt cocaïne (of snuif, pakkie, lijn, tikkie, sleutel, boeboe, cherley, nakkie of C), gebruikt, variërend van 2 tot 75 procent. Het dagelijks gebruik komt slechts zelden voor; alleen in een groep uit één van de woonwijken gebruikt 10 procent dagelijks. De meesten gebruiken wekelijks tot maandelijks. Volgens panelleden wordt er voor een gram cocaïne 40 tot 60 euro betaald. De dosering is 0,5 tot 1 gram per persoon per avond.

Sociale setting en rituelen

Cocaïne wordt overal gebruikt, maar vooral in de thuissituatie en op festivals. Volgens panellid Dave (code 5) wordt het gebruik vooraf goed gepland. Vaak zijn het dezelfde dealers die ook de XTC pillen verkopen. Dealers worden gebeld, vervolgens wordt er thuis bezorgd. Maar in veel groepen en netwerken zitten uitgaanders die dealen (social dealers) en die voor de groep inslaan. Zo hebben netwerken in woonwijken een strakke hiërarchie: de jongeren zijn loopjongens voor de ouderen. Of men regelt de coke op vrijdagmiddag voor het weekend. Ze zoeken een dealer in een disco, of bellen er één. Het wordt gebruikt in disco's, op huisfeesten, festivals, concerten en in de supportershome van de voetbalclub, vaak gecombineerd met alcohol als 'upper'.

Motieven, effecten, risico's

Met cocaïne stijgt je zelfvertrouwen, je voelt je opgewekt, het geeft je energie. En het staat stoer. Een alternatief is XTC, en dat is ook goedkoper. Maar het lijkt erop dat voor jongeren van 18 jaar of ouder cocaïne vooral een functioneel en effectief middel is om langer door te kunnen halen zonder moe te worden.

"Zeker bij een festival zoals xxxx, dan hebben ze een kaartje gekocht voor zoveel geld en dan gaan ze daarheen en dan willen ze wel de hele dag en avond wakker blijven en kunnen gaan. Ze willen het maximale eruit halen".

Volgens een professional uit één van de woonwijken wordt aan de risico's niet gedacht en hij vermoedt zelfs dat 'ze vaak door dealers in de maling worden genomen'. Dat ze de coke kunnen laten testen weten ze vaak niet en de testservice is onbekend. De reden is vermoedelijk dat het ze 'stiekem' gebruiken; ze willen er niet over praten omdat ze 'bang zijn voor hun ouders'.

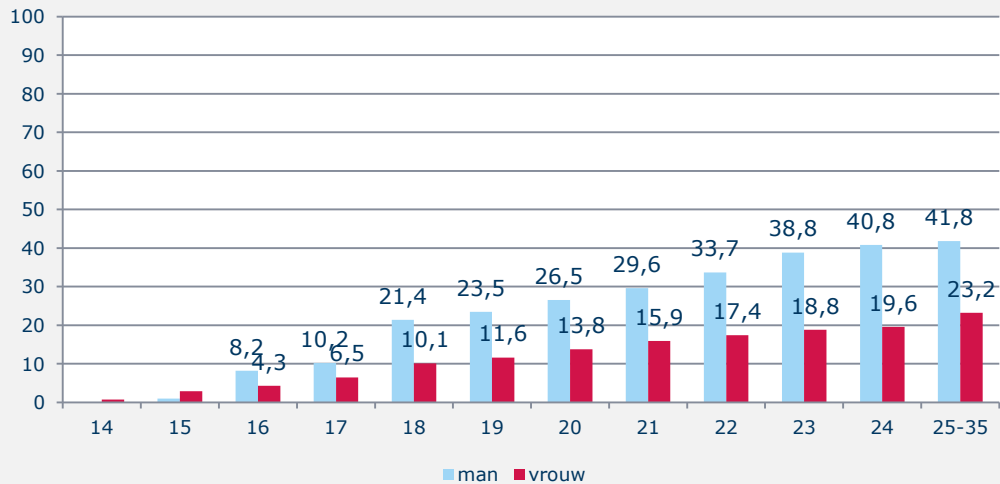
Bij een groep van 14 tot 17 jaar uit een woonwijk ligt dat toch anders. Ook zij experimenteren met pillen en coke, maar functioneel gebruik kennen ze nog niet en ze linken cocaïne eerder aan verslaving en ze kennen de risico's.

Dave (code 5) uitgaander in de homoscene, ziet geen risico's. 'We spreken elkaar erop aan, gaan er bewust mee om'. Hij laat het niet testen. Ze horen van de dealer dat het goed is, en 'die hoort het weer van de gebruikers, dus eigenlijk horen we het van elkaar'. Maar Achmed (code 7) noemt nog een reden om het niet te laten testen: 'het is vaak slechte kwaliteit, het wordt niet getest uit schaamte'.

Andere uitgaanders noemen ook negatieve effecten als gevolg van het gebruik. 'Het maakt je manipulatief, is slecht voor je relatie en voor je portemonnee' (Drs. Nightlife, code 4), en 'als het uitgewerkt is, ben je er klaar mee'. De vergelijking met XTC wordt gemaakt: 'XTC zit meer in jezelf' (Lola, code 8). Cocaïne heeft voor sommigen een negatiever imago dan XTC. Het lijkt erop dat cocaïne een 'middel is om lang te feesten, en XTC meer een onderdeel is van leuk feesten'.

COKE: DE SURVEY

Eén op de drie (35%) uitgaanders heeft ooit cocaïne gebruikt. Eén op de tien (11%) heeft de afgelopen maand gebruikt. Op 18-jarige leeftijd heeft ruim 16% van de Haagse uitgaanders een keer cocaïne gebruikt. Tweeëntwintig procent heeft het afgelopen jaar gebruikt. Landelijk is dat cijfer onder uitgaanders 27%, onder de landelijke algemene populatie tot 36 jaar is dat 2,4%.

Figuur 4. Cumulatief percentage startleeftijd cocaïne gebruik naar geslacht (N=236).

(zie ook tabellenboek pagina 41 t/m 44, 53)

AMFETAMINE/SPEED (PANEL)

Frequentie, patronen, dosering

In 6 van de 17 netwerken wordt amfetamine gebruikt. Het wordt geslikt, gedronken en gesnoven. Het snuiven gebeurt met behulp van neusspray flesjes, treinkaartjes of geld. Het is een kleine groep die amfetamine (ook wel pep, snelheid of snelle schoenen genoemd) gebruikt. Een uitzondering is de Tekno scene, daar heb je speed altijd 'op zak' en is het 'de koffie onder de drugs'. Het gebruik is daar fors, een kwart gebruikt dagelijks, 60 procent of meer gebruikt wekelijks. Panellid Mathilde (code 3) heeft het over hyperfocus, graving, 'ze zijn er dan ook echt de hele avond mee aan het klooien'. Speed is goedkoop, het wordt vaak in het groot ingeslagen. De dealers zitten in het netwerk of zijn bezorg- of thuisdealer. De prijs varieert van 2,5 tot 15 euro per gram. Ook de bezoekers van mainstream alternatieve locaties gebruiken speed, maar minder (10 tot 25 procent).

Sociale setting en rituelen

Is bij de Tekno scene het gebruik heel gewoon, bij andere groepen is het gebruik minder vanzelfsprekend. Binnen een netwerk is het dealen en gebruik van amfetamine strikt gescheiden en individueel, niet iets van de groep. In sommige netwerken wordt het gebruik van speed nu eenmaal niet gewaardeerd. Zo koop je amfetamine bij de mainstream alto's niet van iemand uit je eigen netwerk, maar wordt het een paar dagen van tevoren gehaald bij iemand buiten de scene.

Amfetamine wordt soms gecombineerd met ketamine, alcohol of cannabis. In de Tekno scene van Jacob (code 2) combineert men het liefst met ketamine ('als ketamine altijd goed voor handen zou zijn, altijd combineren met ketamine').

Motieven, effecten, risico's

In de mainstream alto scene gebruik je om langer door te kunnen gaan en omdat het 'makkelijker' gebruikt dan coke. Je vertoont ook minder 'dronken' gedrag met speed.

"Minder dat dronken debiele gedrag gaan vertonen en zich minder asociaal gedragen dan de dronken mensen op het Plein"

Ook in de Tekno groep van Mathilde (code 3) wordt speed functioneel gebruikt om het langer vol te houden.

"het gaat alleen maar om wakker blijven en doorgaan!! Het is niet alleen functioneel maar ook heel erg omdat het kan".

Panelleden noemen ook de negatieve gevolgen. Jacob (code 2) vindt dat speedgebruikers er vaak verwaarloosd uitzien en maatschappelijk slecht functioneren. Ook Drs. Nightlife (code 4) geeft aan dat slecht eten en een slechte persoonlijke verzorging van bijvoorbeeld het gebit vaak voorkomt onder speedgebruikers.

Het is niet duidelijk of het spul getest wordt. Bezoekers van mainstream alternatieve locaties doen dat wel en de echte 'speedfreaks' van Tekno laten het volgens Drs. Nightlife wel testen. Volgens hem is de kwaliteit over het algemeen goed. Jacob denkt daar anders over. Soms laten ze het testen, maar het credo van Tekno ('fuck the system') staat het regelmatig testen vaak in de weg.

AMFETAMINE: DE SURVEY

Een kwart van de uitgaanders (26%) heeft ooit amfetamine (speed) gebruikt. Het gebruik in het afgelopen jaar is 15% (in Nederland onder uitgaanders 33%). Het gebruik in de afgelopen maand is 9% (vooral tussen 20 en 27 jaar). Bij het gebruik in de afgelopen maand zien we geen verschillen tussen mannen en vrouwen. Mannen hebben vaker het afgelopen jaar of ooit gebruikt. De gemiddelde leeftijd waarop voor het eerst amfetamine is gebruikt is 19.

(zie ook tabellenboek pagina 41 t/m 44, 54)

KETAMINE (PANEL)

In 5 van de 17 netwerken wordt ketamine gebruikt. In twee netwerken wordt het door meer dan de helft van de groep gebruikt, meestal wekelijks tot maandelijks. Special K, vitamine K, Keta of K, zoals ketamine ook wel wordt genoemd, kost 15 tot 25 euro per gram.

Ketamine wordt gesnoven; ongeveer een halve gram per persoon per avond. Vaak wordt ketamine gecrusht omdat de kristallen scherp zijn en je anders je neusslijmvlies kapot maakt.

Voor sommige netwerken was dit iets nieuws, een milde leuke trip. Voor de anderen een verdovend middel met een lekker gevoel zonder alcohol. Een voordeel is dat de roes minder lang duurt. Het wordt soms gecombineerd met speed, alcohol en GHB.

Ketamine wordt meestal gebruikt tijdens afters en underground feesten. Bezoekers van mainstream alternatieve locaties hebben hun eigen dealers, de Tekno groep haalt voornamelijk 'buiten de stad', waar dat ook mag wezen. Volgens een panellid zijn veel mensen gestopt met alcohol drinken omdat ketamine er voor in de plaats is gekomen:

"Meer van, laat die alcohol maar zitten, we gaan lekker aan de keta".

Een panellid noemt het gebruik 'soms niet verantwoord'. Men weet niets van de kwaliteit, en omdat de dealer een bekende is zal het dus wel goed zijn. Een negatief effect van het gebruik is dat er 'niks meer uit je komt, je wordt er lethargisch van' (Mathilde, code 3). Volgens sommige panelleden is het een asociale drug, en worden 'ketajunks' zelfs binnen de Tekno groep niet altijd geaccepteerd.

"Dat geeft ketamine ook, je kan onbeschaamd debiel doen, alles laten lopen, letterlijk en figuurlijk, echt mmhhuu....voelen en gedragen. Omdat je ketamine op hebt kan je dat doen".

KETAMINE: DE SURVEY

Eén op de zeven (15%) heeft ooit ketamine gebruikt, twee procent geeft aan de afgelopen maand ketamine te hebben gebruikt. Het gebruik in het afgelopen jaar is 7% (In Nederland, onder party- en feest bezoekers is dat 13%). Het ooit gebruik is het hoogst onder 30-plussers (36%). De gemiddelde leeftijd waarop voor het eerst ketamine is gebruikt is 24 jaar.

(zie ook tabellenboek pagina 41 t/m 44,55)

GHB (PANEL)

In 7 van de 17 netwerken wordt GHB gebruikt, variërend van 2 procent tot meer dan 50 procent. GHB wordt gedronken, de dosering bestaat uit een dopje, of een half tot twee buisjes. Het is goedkoop en is makkelijk verkrijgbaar voor 50 euro per liter. Het wordt ook door jongeren zelf gemaakt. Enerzijds is GHB sociaal niet zo geaccepteerd. Anderzijds is GHB 'spannend', even weggeweest, maar nu weer populair, vooral in Haagse woonwijken.

"Vroeger was het GHB, nee joh....doe normaal, maar nu is GHB heel normaal om te gebruiken. Waarom ook niet? Het is een beetje jolig op de GHB. Voor het dronken gevoel zonder alcohol, het geeft een fijnere space en sommigen willen gewoon drugs en geen alcohol".

In het netwerk van Dave (code 5) wordt het alleen op thuisfeesten gebruikt en nooit ergens anders. De mainstream alternatieve groep van Mathilde (code 3) gebruikt het ook op hangouts, festivals, thuis, en op underground feesten. Het wordt soms gecombineerd met ketamine en coke, soms met alcohol.

Motieven om het te gebruiken zijn seks en de dronkenschap zonder alcohol. Een professional ziet dat groepen in de woonwijken het gebruiken om high te worden. En natuurlijk staat het stoer.

Maar daarnaast bestaat het risico van 'out gaan'. Volgens Dave (code 5) is er een goede sociale controle binnen de groep. Er gaat wel eens iemand out, maar 'daar wordt goed voor gezorgd'.

Omdat GHB meestal zelf of door bekenden wordt gemaakt wordt het zo goed als nooit getest.

GHB: DE SURVEY

Tien procent heeft ooit GHB gebruikt. Het gebruik in het afgelopen jaar is zeer laag; 2,4 procent (Landelijk is dat 12%). De leeftijd waarop voor het eerst GHB is gebruikt is 23 jaar.

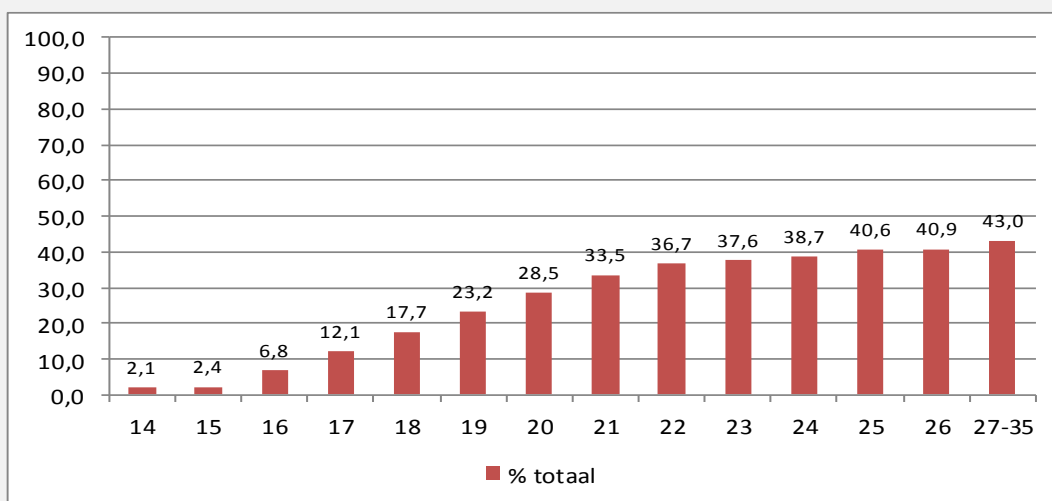
(zie ook tabellenboek pagina 41 t/m 44,56)

LACHGAS (PANEL)

In 3 van de 17 netwerken wordt lachgas gebruikt, meestal niet zo frequent. Twee netwerken spreken over gebruik in het laatste kwartaal. De dosering gaat per ballon die wordt opgeblazen met behulp van een slagroompatroon. De kwaliteit van deze patronen is matig en er wordt daarom steeds vaker gebruik gemaakt van medisch lachgas. Slagroom patronen zijn goedkoop, 2 tot 5 euro per patroon en verkrijgbaar bij de groothandel of Sligro. Op een avond worden per persoon 1 tot 3 ballonnen gebruikt. Er wordt gebruikt wanneer het voorhanden is, meestal op feesten, afters of thuis. Het is lachen met lachgas, het gaat om de lol en bijwerkingen zijn er niet. Twee netwerken zien een toename in het gebruik.

LACHGAS: DE SURVEY

Drieënveertig procent heeft ooit lachgas gebruikt. Acht op de tien (8%) heeft de afgelopen maand gebruikt. Gemiddeld gebruikt men op twintigjarige leeftijd voor het eerst lachgas. Op 18 jarige leeftijd heeft 17% voor het eerst lachgas gebruikt. Het gebruik in het afgelopen jaar is vergelijkbaar met uitgaanders in Nederland.

Figuur 6. Cumulatief percentage startleeftijd lachgas gebruik (N=236).

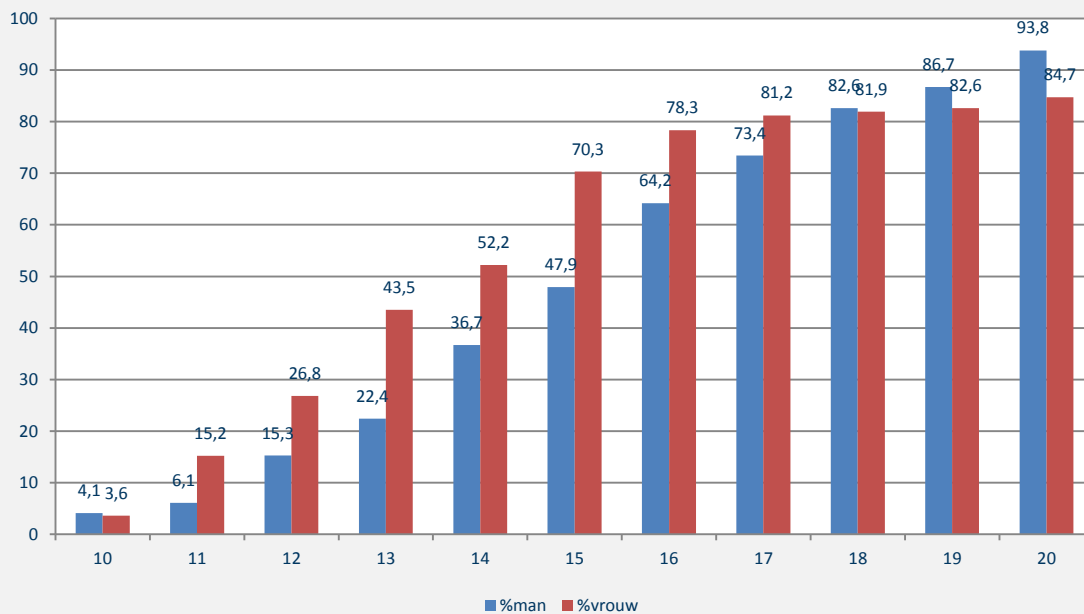
(zie ook tabellenboek pagina 41 t/m 44, 57)

ROKEN

Roken is tijdens de interviews met de panelleden niet expliciet aan de orde geweest.

ROKEN: DE SURVEY

Van de uitgaanders in Den Haag heeft 65% de afgelopen maand gerookt, 35% rookt dagelijks. In Den Haag heeft 74% van de uitgaanders het afgelopen jaar gerookt. Mannen doen dat vaker dan vrouwen (82% versus 65%). Ook geven vrouwen vaker dan mannen aan nooit te hebben gerookt. De gemiddelde leeftijd waarop men begint te roken is 15 jaar. Vrouwen beginnen wel wat eerder met roken (figuur 7). Op 18-jarige leeftijd heeft 82% van alle respondenten ooit gerookt.

Figuur 7. Cumulatief percentage startleeftijd roken naar geslacht (N=236).

Uitgaanders roken op dagen dat er wordt gerookt gemiddeld 11 sigaretten. Uitgaanders die dagelijks roken steken 15 keer per dag een sigaret op. Zevenentwintig procent heeft het afgelopen jaar weleens tabak met een waterpijp gerookt.

(vervolg zie volgende pagina)

(VERVOLG ROKEN: DE SURVEY)

Tabel 5. Gemiddeld aantal sigaretten op een rook dag naar rook frequentie.

	Gemiddeld aantal sigaretten	N	95% b.i.
Dagelijks	14,7	82	13,3 – 16,2
Bijna dagelijks	6,9	17	4,8 – 9,0
Een paar dagen per week	6,6	11	3,3 – 10,0
Alleen in het weekend	8,8	11	5,6 – 12,0
Af en toe; bij gelegenheden	6,1	26	2,0 – 10,1
Totaal	11,2	148	9,9 – 12,6

Landelijk geeft 68% van de uitgaanders aan het afgelopen jaar te hebben gerookt. Onder de landelijke algemene bevolking van 15 tot 36 jaar is dat 30%. In de algemene Haagse bevolking van 19 tot 36 jaar 34% het afgelopen jaar gerookt. Onder de uitgaanders in Den Haag vanaf 19 jaar is dat 72%.

(zie ook tabellenboek pagina 41 t/m 44, 58)

Samenvatting, Beschouwing en Aandachtspunten

In dit onderzoek is verslag gedaan van het alcohol- en middelengebruik onder uitgaanders in Den Haag op basis van informatie van een panel uitgaanders en professionals en een survey onder uitgaanders.

De **uitgaanders in het panel** zijn zeer frequente bezoekers van uitgaanslocaties en vertrouwd met frequent middelengebruik. De **professionals in het panel** zijn bekend met uitgaanslocaties en met netwerken van jongeren in twee woonwijken in Den Haag.

De **jongeren en jong volwassenen die uitgaan op de vier locaties** geven een gemiddeld beeld van de Haagse uitgaanspopulatie. Ze zijn overwegend autochtoon, en bijna allemaal in Nederland geboren met een lichte oververtegenwoordiging van mannen.

HET GEBRUIK

Het gebruik van alcohol en andere middelen lijkt onder Haagse uitgaanders geaccepteerd te zijn. Alcohol blijft uitgaansdrug nummer één. Er wordt veel gedronken, het percentage zware drinkers is hoog (41%) en binge drinken is 'normaal' (88%). De survey laat zien dat op veertienjarige leeftijd de helft van de uitgaande jongeren en jongvolwassenen al een keer alcohol heeft gedronken. Eenentwintig procent geeft aan zich de afgelopen maand af en toe tot heel vaak zorgen te hebben gemaakt over het eigen middelengebruik. Achtendertig procent heeft zich ooit zorgen gemaakt over het middelengebruik en in de meeste gevallen gaat het dan om alcoholgebruik (53%). In 2008/2009 gaf 18% aan zich het afgelopen jaar regelmatig zorgen te hebben gemaakt (5). In het huidige onderzoek geeft 22% aan ziek of onwel te zijn geweest als gevolg van het gebruik van alcohol. Alcohol is voor jongeren tot 18 jaar in de woonwijken makkelijk verkrijgbaar bij supermarkten: personeel daar behoort vaak tot de vrienden- of kennissenkring. De groepsdruk speelt bij deze jongeren in woonwijken, buiten de horecalocaties, een rol bij het gebruik van alcohol en andere middelen. Jongere groepsleden kijken op naar de oudere leden van de groep en raken al vroeg vertrouwd met het gebruik van bijvoorbeeld alcohol. Professionals geven aan dat jongeren buiten de uitgaanslocaties, in woonwijken van Den Haag, minder (beschermende) groeps*controle* uitoefenen.

Bij de jongere uitgaanders blijft de rol van ouders punt van aandacht. Panelleden (professionals) melden dat ouders soms een negatieve rol spelen bij het alcoholgebruik van jongeren door de aanschaf van alcohol en het organiseren van feestjes voor hun kinderen. Voorlichting over de negatieve effecten van (veel) alcoholgebruik blijft noodzakelijk, vooral over de effecten op lange termijn.

Het cannabisgebruik in Den Haag is hoger dan onder uitgaanders in de rest van het land. Het gebruik van cannabis (hasj/wiet) is in de afgelopen maand 42%. Het gebruik in het afgelopen jaar is vergeleken met het Grote Uitgaansonderzoek van het Trimbos instituut uit 2013 iets hoger (59% versus 52%). Dit komt mede doordat het landelijk onderzoek zich meer richt op het publiek van party's en dance feesten, locaties waar meer pillen worden gebruikt dan in de Haagse locaties. Cannabisgebruik is verboden op party's, dance feesten en in clubs. Informatie van het panel geeft de indruk dat het zeer frequente gebruik van cannabis zich beperkt tot bepaalde scenes (zoals Tekno), waar feesten door jongeren zelf worden georganiseerd en deze regelgeving niet van toepassing is.

XTC is momenteel voor veel jongeren een vast onderdeel van een avond uitgaan. Het lijkt erop dat XTC geen negatief imago heeft onder uitgaande jongeren. Gebruikers van XTC weten vaak niet wat de kwaliteit is en dat testen mogelijk is. Was vroeger het aandeel MDMA rond de 80 milligram, nu is 130 milligram normaal. Dit brengt risico's met zich mee, die door de meeste gebruikers niet worden gezien of ervaren. Het (laten) testen van pillen blijft een belangrijk punt van aandacht.

Het cocaïnegebruik onder Haagse uitgaanders is vergeleken met landelijke cijfers laag. Het gebruik in het afgelopen jaar in Den Haag onder uitgaanders is 22%, landelijk is dat gebruik 27% (6). Het lijkt erop dat in veel gevallen het gebruik van cocaïne functioneel is, dat wil zeggen gebruikt wordt om zo lang mogelijk door te gaan met feesten.

GHB is weggeweest maar nu weer terug. Onder uitgaanders op de vier locaties wordt GHB weinig gebruikt, maar panelleden nemen een toename van gebruik waar, vooral buiten de uitgaanslocaties, en dus is controle op het gebruik bijna onmogelijk.

Het gebruik van amfetamine onder Haagse uitgaanders is laag.

Het ketamine gebruik in de afgelopen maand is gering. Ketamine is niet 'mainstream', en speelt geen rol in de meeste scenes. Volgens panelleden uit de Tekno scene wordt ketamine zelden getest. Men vertrouwt op de dealer.

Het gebruik van lachgas wordt door panelleden gezien als een middel dat in opkomst is.

BESCHOUWING: TRENDS EN VERGELIJKING MET ANDERE BRONNEN

In 2012 is onder de algemene Haagse bevolking van 19 jaar en ouder een gezondheidsenquête gehouden, waarbij gevraagd is naar het gebruik van tabak, alcohol en cannabis (hasj/wiet). Het jaargebruik van de subgroep 19 tot 36 jaar uit dit onderzoek kan vergeleken worden met de 19-plussers uit het HUO 2014 (tabel 6). Het blijkt dat uitgaande jongeren en jongvolwassenen deze drie middelen vaker gebruiken. Met name het percentage zware drinkers en has/wiet gebruikers is onder uitgaanders flink hoger.

Tabel 6. Jaarprevalentie 19-35 jaar voor tabak, alcohol, zwaar drinken en hasj/wiet, HUO 2014 en Algemene Haagse bevolking (8).

Jaar prevalentie 19 tot 35 jaar	HUO 2014	Algemene bevolking Den Haag 2012
Roken	72	34
Alcohol	98	75
Zware drinker	41	13
Hasj/wiet	58	13

De jaarprevalentie van Haagse uitgaanders is vergeleken met het landelijk uitgaansonderzoek 'Het Grote Uitgaansonderzoek 2013' en de 'Feestmeter' uit 2009 (6,10). Vergelijking met het Grote Uitgaansonderzoek laat een hoger cannabis gebruik zien onder Haagse uitgaanders, en een lager XTC, coke, speed, GHB en ketamine gebruik. Deels is dit te verklaren door het ontbreken van (dance) party's en clubs in Den Haag. Op dergelijke locaties wordt meer XTC en speed gebruikt, en minder cannabis. Uitgaanders van het panel gaan regelmatig naar party's en clubs buiten Den Haag en gebruiken daar regelmatig XTC en coke.

Tabel 7. Jaarprevalentie 15-35 jaar voor 9 middelen, HUO 2014 en landelijke cijfers (6,10).

Jaar prevalentie 15 tot 35 jaar	HUO 2014	Het Grote Uitgaansonderzoek 2013	Feestmeter 2009	
			Party bezoeker	Clubbezoeker
Roken	71	68	59	57
Alcohol	98	98	97	96
Hasj/wiet	59	52	46	39
XTC	35	61	31	16
Cocaïne	22	27	19	10
Amfetamine	15	33	11	6
GHB	2	12	8	3
Ketamine	7	13	-	-
Lachgas	26	26	-	-

Vergelijking met voorgaande edities van het HUO is gebaseerd op de maandprevalenties (het recente gebruik), voor alcohol, hasj/wiet, xtc, cocaïne en speed (tabel 8). De verschillen met 2003 zijn niet groot zijn (cijfers over speed uit 2003 ontbreken). Wel is alcohol in het huidige onderzoek dominant aanwezig, terwijl dit middel in 2003 weliswaar veel, maar niet door iedereen werd gebruikt. Ook het hasj/wietgebruik is wat hoger in 2014. XTC- en cocaïnegebruik is nagenoeg niet veranderd. De verschillen met het HUO 2008/2009 kunnen deels verklaard worden door de andere samenstelling van de onderzochte populaties. Respondenten zijn in 2008/2009 niet benaderd op uitgaanslocaties maar alleen via internet, waardoor de minder fanatieke uitgaanders mogelijk zijn oververtegenwoordigd.

Tabel 8. Maand prevalentie alcohol, hasj/wiet, xtc, cocaïne en speed gebruik, HUO 2014, 2008/2009 en 2003 (5,4).

Maand prevalentie uitgaanders 2003, 2008/2009, 2014	HUO 2014	HUO 2008/2009	HUO 2003
Alcohol	98	73	88
Hasj/wiet	42	12	37
XTC	17	4	17
Cocaïne	11	3	10
Amfetamine	8	2	-

AANDACHTSPUNTEN

Het blijkt dat ouders in de door ons beschreven woonwijken regelmatig een faciliterende rol spelen in het gebruik van alcohol in de vorm van het aanschaffen van alcohol of het organiseren van feestjes. Het is niet bekend hoe vaak dit voorkomt. Ook is alcohol voor jongeren makkelijk verkrijgbaar bij supermarkten: personeel daar behoort vaak tot de vrienden- of kennissenkring. De groepsdruk speelt bij jongeren in woonwijken, buiten de horecalocaties, een rol bij het gebruik van alcohol en andere middelen. Jongere groepsleden kijken op naar de oudere leden van de groep en raken al vroeg vertrouwd met het gebruik van bijvoorbeeld alcohol of XTC. Professionals geven aan dat jongeren buiten de uitgaanslocaties, in Duindorp of Ypenburg, minder (beschermende) groepscontrole uitoefenen.

Eenentwintig procent van de uitgaanders op locatie geeft aan zich de afgelopen maand minstens af en toe zorgen te hebben gemaakt over het gebruik. Het gaat daarbij meestal om alcoholgebruik. Dat percentage is laag met het oog op de hoeveelheid alcohol die wordt gedronken.

Uitgaanders in het panel noemen ook risico's en uitwassen. Zij wijzen op de onderlinge controle, en benadrukken enerzijds dat het nooit echt fout gaat, anderzijds dat het ooit eens fout zál gaan. Het excessief gebruik van cannabis door de (relatief kleine groep) Tekno jongeren is voor deze groep zelf de norm geworden,

maar wordt door andere uitgaanders niet als normaal gezien. De laconieke en lakse manier waarover gesproken wordt over het laten testen van pillen is zorgelijk. Maar het gaat daarbij niet alleen om het achterhalen van de kwaliteit van de pillen. Ook informatie over hoe te gebruiken, de juiste voorbereiding voor het gebruik ontbreekt bij veel jongeren. Deze informatie is bij de testservice en projecten zoals Unity van Indigo-Context (een peer educatie project van Indigo-Context in samenwerking met vijf andere instellingen voor verslavingszorg) verkrijgbaar. Het uitgaanscircuit is gegroeid, het aantal feesten verspreid over Nederland is toegenomen. In Den Haag is dat niet het geval, maar de Haagse jongeren zijn wel bezoekers van deze feesten. Unity bereikt een heel groot gedeelte van deze groep uitgaanders maar de capaciteit van Unity is niet meegegroeid in de loop der jaren. Hier is dus nog veel winst te boeken. Daarbij is het monitoren van het aan trends onderhevige uitgaan en middelengebruik noodzakelijk om zicht te houden op gebruik en de risico's als gevolg van het gebruik.

DIT ONDERZOEK: KRACHT EN ZWAKTE

Dit onderzoek maakt gebruik van een triade methode; mapping (observatie van locaties), panel (kwalitatief onderzoek naar uitgaansnetwerken) en survey (kwantificatie van het gebruik). Daarbij is gebruik gemaakt van twee vragenlijsten, een getrapte wijze van dataverzameling, waarbij de eerste trap een, voor de vier uitgaanslocaties, representatieve groep uitgaanders benadert. Daardoor ontstaat een referentiepopulatie waarmee ook de representativiteit van de respons op de tweede vragenlijst kan worden bepaald. Het resultaat is kwalitatief inzicht in 17 netwerken met behulp van het panel en een kwantitatief beeld van het uitgaansgedrag van jongeren in Den Haag met behulp van de survey. De mapping geeft een beeld van de uitgaanslocaties en hun omgeving. De respons is hoog (vooral de vragenlijst op locatie) en representatief voor het publiek op de vier locaties. De combinatie van methoden kwantificeert én geeft inzicht in de uitgaanscultuur. Wat betreft de survey sluit de gebruikte methode aan bij de methode die in 2002 en 2003 is gehanteerd: de werving heeft op locatie plaatsgevonden. Dit in tegenstelling tot de editie van het HUO uit 2008 waarbij jongeren buiten de uitgaanssetting zijn geworven met als gevolg dat ook minder fanatieke uitgaanders meededen aan het onderzoek en prevalenties van middelengebruik daardoor vermoedelijk lager waren.

Er zijn bij dit onderzoek enkele tekortkomingen aan te wijzen. Een praktisch punt betreft het noteren van emailadressen op een drukke uitgaanslocatie. Een aantal emailadressen was achteraf onleesbaar of niet juist. Vrouwen zijn bij de online survey oververtegenwoordigd. Aangezien het gebruik van middelen bij mannen en vrouwen vaak verschilt (cannabis, XTC, cocaïne; de prevalentie bij mannen is hoger) zal in de toekomst bij de werving en de analyses hiervoor rekening moeten worden gehouden. In onderhavig onderzoek is hiervoor gecorrigeerd door weging met de survey op locatie als referentiepopulatie. Daarnaast zijn allochtone jongeren op de locaties en dus bij de survey ondervertegenwoordigd. Ook voor deze groep zal in kaart moeten worden gebracht hoe en waar zij feesten en uitgaan. Onderzoek laat zien dat het alcoholgebruik onder allochtone jongeren weliswaar laag is, maar dat het middelengebruik weinig verschilt van dat van autochtone jongeren en jongvolwassenen⁴.

De netwerken en de locaties die door deze panelleden worden beschreven zijn (nog) niet representatief voor de Haagse uitgaanswereld. Met andere woorden, de opbouw van het panel is nog niet af. In dat opzicht gaat het hier om een onderzoek in opbouw, 'werk in uitvoering'. Slechts twee panelleden hebben een niet-westerse etnische achtergrond. Daardoor is kennis over bijvoorbeeld Turkse, Marokkaanse of Hindoestaanse uitgaansnetwerken gering. Een uitbreiding van het panel met uitgaanders met een niet-Nederlandse etnische achtergrond is noodzakelijk. Vertegenwoordigers van de horeca en beveiligingsmedewerkers kunnen een ander inzicht geven over uitgaan. Zij ontbreken en moeten in de toekomst opgenomen worden in het panel. Ook kunnen (andere) professionals inzicht geven in andere stadsdelen en wijken van Den Haag.

Tabellenboek en survey

PREVALENTIES MIDDELENGEBRUIK

Tabel 1. Prevalentie gebruik laatste keer voor 9 middelen online vragenlijst (tussen haakjes de prevalentie vragenlijst op locatie).

	Afgelopen maand	Afgelopen jaar (en niet afgelopen maand)	Ooit (en niet afgelopen jaar/maand)	Nooit
Roken	64,9	9,0	15,8	10,2
Alcohol	97,0	1,2	0,6	1,2
Hasj/wiet	41,8 (40,2)	18,0 (18,5)	27,6 (24,7)	12,6 (16,6)
XTC	17,2 (16,2)	18,4 (18,8)	14,4 (13,4)	50,0 (41,6)
Cocaïne	10,5 (11,0)	11,1 (10,7)	13,0 (10,6)	65,4 (65,8)
Amfetamine	7,5 (8,5)	7,3 (6,6)	10,3 (10,6)	74,8 (74,3)
GHB	0,6	1,8	7,4	90,1
Ketamine	2,1	5,1	8,3	84,5
Lachgas	7,9	18,0	17,0	57,1

Tabel 2. Prevalentie gebruik laatste jaar voor 9 middelen naar geslacht online vragenlijst (prevalentie vragenlijst op locatie).

Jaar prevalentie	Man	Vrouw	Totaal
Roken	81,7	64,8	72,4
Alcohol	98,5	98,1	98,3
Hasj/wiet	64,9 (66,2)	52,8 (50,2)	59,5 (59,1)
XTC	43,8 (40,7)	25,5 (28,3)	35,6 (35,1)
Cocaïne	28,5 (28,8)	13,2 (13,2)	21,6 (21,8)
Amfetamine	16,2 (18,6)	13,3 (11,0)	14,9 (15,2)
GHB	2,3	2,9	2,5
Ketamine	6,9	7,6	7,2
Lachgas	31,5	18,9	25,8

Tabel 3. Prevalentie gebruik laatste maand voor 9 middelen naar geslacht online vragenlijst (prevalentie vragenlijst op locatie).

Maand prevalentie	Man	Vrouw	Totaal
Roken	78,9	65,2	73,1
Alcohol	97,7	99,8	98,2
Hasj/wiet	51,9 (49,1)	29,2 (29,8)	41,8 (43,4)
XTC	23,7 (20,0)	9,4 (11,8)	17,2 (18,1)
Cocaïne	14,5 (15,7)	5,7 (5,3)	10,5 (7,6)
Amfetamine	6,9 (9,8)	7,7 (7,0)	7,5 (8,1)
GHB	*	*	*
Ketamine	*	*	*
Lachgas	9,9	4,8	7,9

(*te kleine aantallen)

Tabel 4. Jaar prevalentie voor 9 middelen naar leeftijd online vragenlijst (prevalentie vragenlijst op locatie).

Leeftijd	12 tot 18 jr	18 tot 25 jr	25 tot 31 jr	31 tot 36 jr	18+
Roken	84,6	74,3	72,4	71,8	73,2
Alcohol	100	98,2	98,7	97,4	98,7
Hasj/wiet	76,9 (67,8)	62,0 (64,2)	53,9 (51,0)	59,0 (47,3)	58,8 (58,2)
XTC	30,8 (24,7)	39,4 (40,4)	31,6 (32,1)	35,0 (30,0)	35,8 (36,0)
Cocaïne	7,7 (8,2)	16,7 (22,6)	25,3 (23,2)	30,8 (22,3)	22,5 (22,7)
Amfetamine	16,7 (8,9)	13,8 (17,3)	15,8 (14,3)	15,8 (14,0)	14,8 (15,6)
GHB	4,8	2,0	2,6	2,6	2,6
Ketamine	4,8	7,0	5,3	12,8	7,6
Lachgas	28,6	35,0	21,1	10,3	25,3

Tabel 5. Gemiddelde startleeftijd (95% b.i.) en mediaan middelengebruik.

	Gemiddelde leeftijd waarop voor het eerst gebruikt is	N	95% b.i.	Mediaan
Roken	15	212	14,6 - 15,4	15
Alcohol	14	233	13,7 - 14,3	14
Hasj/wiet	17	206	16,6 - 17,4	16
XTC	19	118	18,3 - 19,7	19
Cocaïne	20	82	19,2 - 20,8	19
Amfetamine	19	59	18,2 - 19,8	18
GHB	23	23	21,0 - 25,0	23
Ketamine	24	37	22,5 - 25,6	24
Lachgas	20	101	19,3 - 20,7	19

VERGELIJKING MIDDELENGEbruik NAAR SOORT SURVEY EN MET ANDERE BRONNEN

Tabel 6. Vergelijking van jaargebruik middelen van het Haags Uitgaansonderzoek 2014, uitgaanders in Nederland (6) en de algemene bevolking in Nederland (7), 15 tot en met 35 jaar.

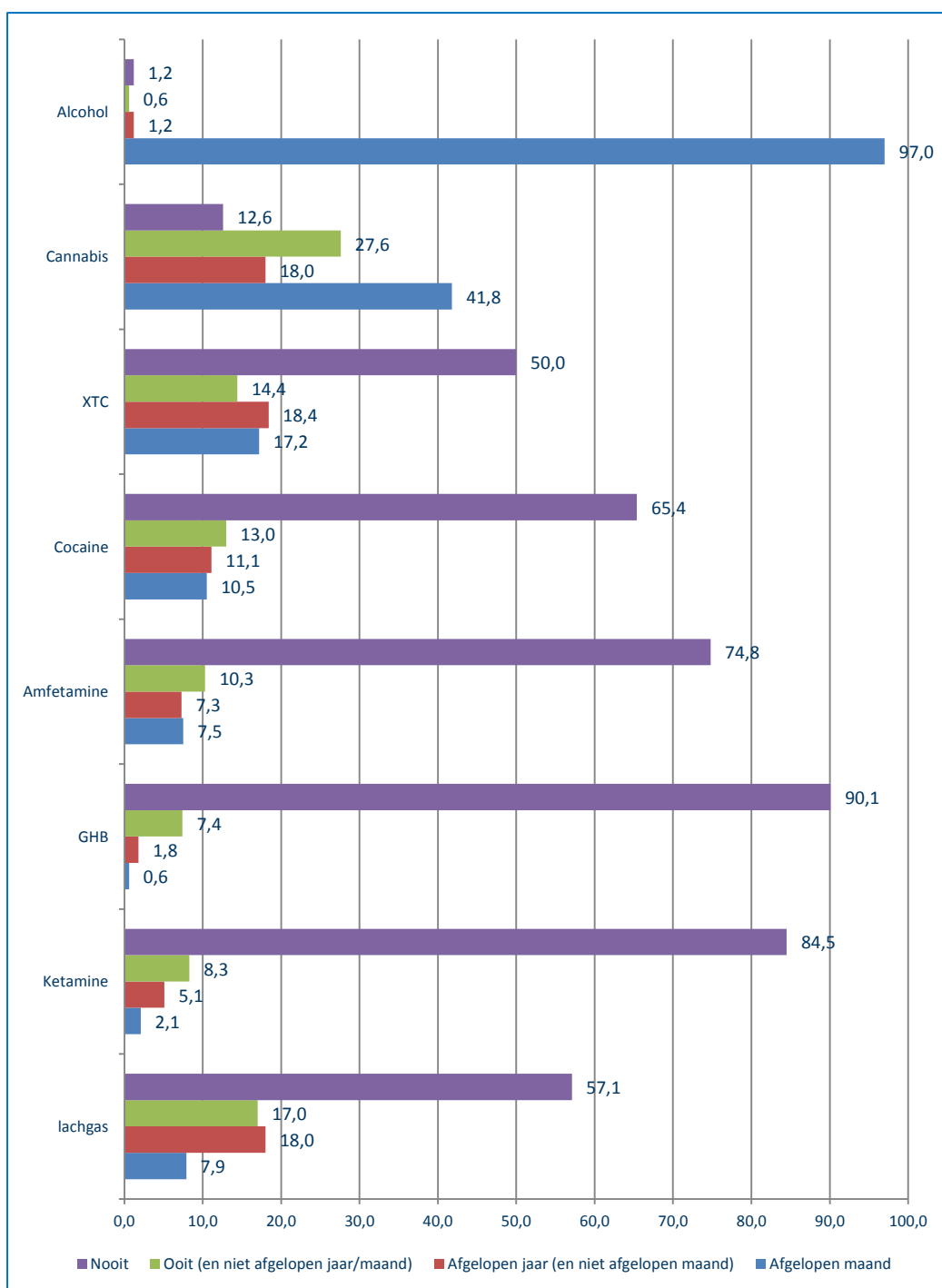
Jaar prevalentie 15 tot 36 jaar	HUO 2014	Het Grote Uitgaansonderzoek 2013	Algemene bevolking NL
Roken	71	68	30
Alcohol	98	98	84
Hasj/wiet	59	52	14
XTC	35	61	3
Cocaïne	22	27	2
Amfetamine	15	33	*
GHB	2	12	*
Ketamine	7	13	*
Lachgas	26	26	*

(*te kleine aantallen)

Tabel 7. Vergelijking van jaargebruik tabak, alcohol en cannabis van het Haags Uitgaansonderzoek 2014 met de algemene Haagse bevolking (8), 19 tot en met 35 jaar.

Jaar prevalentie 19 tot 35 jaar	HUO	Algemene bevolking Den Haag
Roken	72	34
Alcohol	98	75
Zwaar drinker	41	13
Hasj/wiet	58	13

RESULTATEN PER MIDDEL

Figuur 1. Percentage middelengebruik voor maand, jaar, ooit en nooit (N=236).

Alcohol

Tabel 8. Percentage ooit alcohol drinken.

Heb je ooit alcohol gedronken?	%
Nee	1,2
Ja, 1 of 2 keer	0,3
Ja, vaker	98,5
Totaal (N)	236

Tabel 9. Percentage voor het laatst alcohol gedronken.

Wanneer heb je voor het laatst alcohol gedronken?	%
Afgelopen maand	97,0
Afgelopen jaar	1,2
Ooit/langer geleden	0,6
Nooit	1,2
Totaal (N)	236

Tabel 10. Percentage frequentie afgelopen in maand alcohol gedronken.

Hoe vaak drink je alcohol	%
Dagelijks	2,9
Bijna dagelijks	12,8
Een paar dagen per week	33,8
Alleen in het weekend	31,3
Af en toe; bij gelegenheden	16,3
Nooit	3,0
Totaal (N)	236

Tabel 11. Percentage dat 5 of meer glazen bij één gelegenheid drinkt.

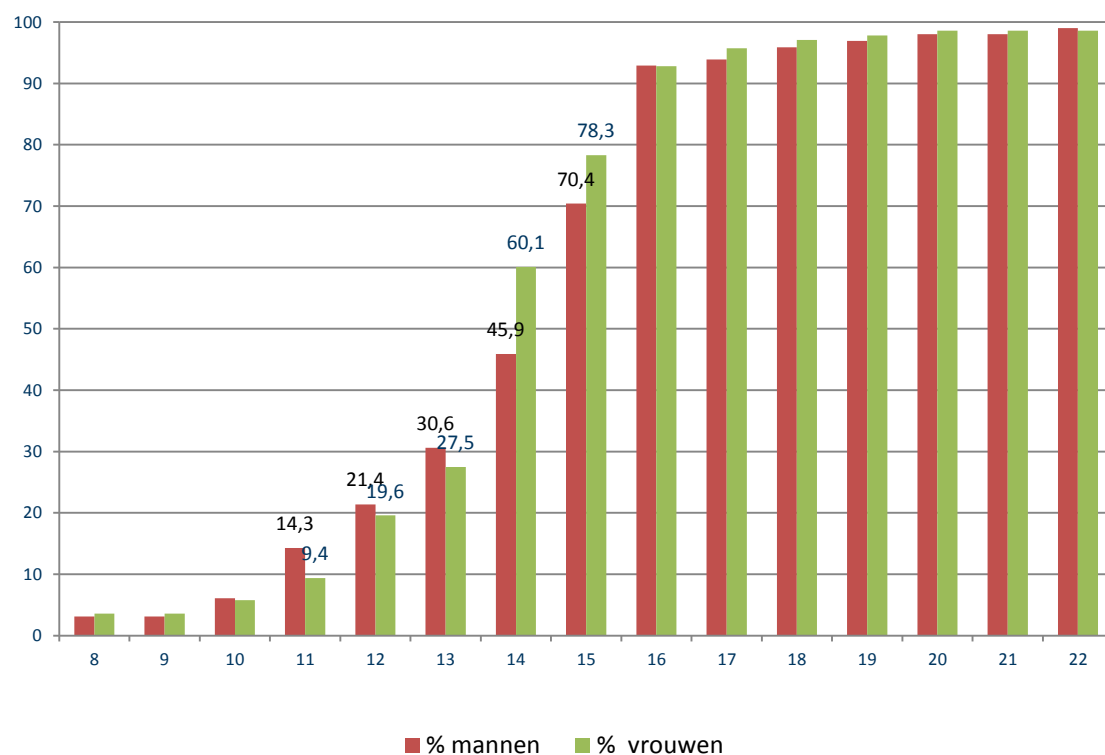
Heb je de afgelopen maand wel eens 5 of meer glazen alcohol bij één gelegenheid gedronken?	%
Nee	11,7
Ja	85,3
Drinkt nooit alcohol	3,0
Totaal (N)	236

Tabel 12. Gemiddeld aantal glazen op een drinkmoment naar geslacht (95% betrouwbaarheidsinterval, mediaan).

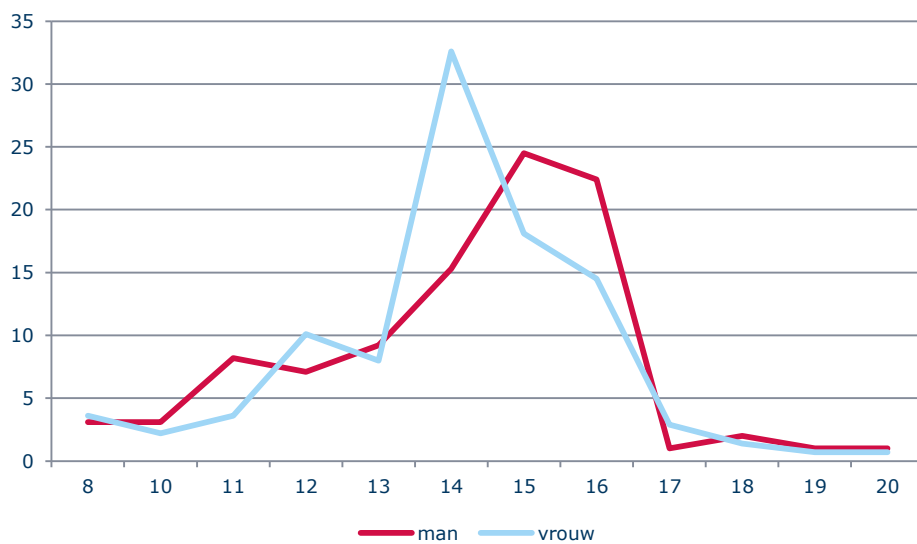
Op dagen dat je drinkt, hoeveel drink je dan gemiddeld per dag?	Gemiddeld aantal glazen	N	95% b.i.	Mediaan
Man	16,6	127	5,4 – 6,7	5,0
Vrouw	4,8	102	4,2 – 5,4	4,0
Totaal	5,5	229	5,0 – 6,0	5,0

Tabel 13. Gemiddeld aantal glazen op een drinkmoment naar leeftijd (95% betrouwbaarheidsinterval, mediaan).

Op dagen dat je drinkt, hoeveel drink je dan gemiddeld per dag?	Gemiddeld aantal glazen	N	95% b.i.	Mediaan
12 tot 18 jaar	7,7	11	3,2 – 12,13	5,0
18 tot 25 jaar	5,7	106	5,1 – 6,4	5,0
25 tot 31 jaar	5,0	75	4,3 – 5,7	4,0
31 tot 35 jaar	5,2	37	4,3 – 6,1	4,0
Totaal	5,5	229	5,0 – 6,0	5,0

Figuur 2. Cumulatief percentage startleefijd gebruik van alcohol naar geslacht (N=236).

Figuur 3. Percentage per leeftijd startleeftijd gebruik van alcohol naar geslacht.

Cannabis/Hasj/Wiet

Tabel 14. Percentage ooit hasj of wiet gebruik.

Heb je ooit hasj of wiet gebruikt (geblowd)?	%
Nee	12,6
Ja, 1 of 2 keer	21,0
Ja, vaker	66,4
Totaal (N)	236

Tabel 15. Percentage voor het laatst hasj of wiet gebruikt.

Wanneer heb je voor het laatst hasj of wiet gebruikt?	%	%
	Gevraagd op locatie	Gevraagd online
Afgelopen maand	40,2	41,8
Afgelopen jaar	18,5	18,0
Ooit/langer geleden	24,7	27,6
Nooit	16,6	12,6
Totaal (N)	1317	236

Tabel 16. Percentage frequentie in de afgelopen maand hasj of wiet gebruikt.

Hoe vaak gebruik je hasj of wiet	%
Dagelijks	3,2
Bijna dagelijks	5,0
Een paar dagen per week	3,5
Alleen in het weekend	3,4
Af en toe; bij gelegenheden	20,7
Zelden, bijna nooit	24,0
Nooit	40,2
Totaal (N)	236

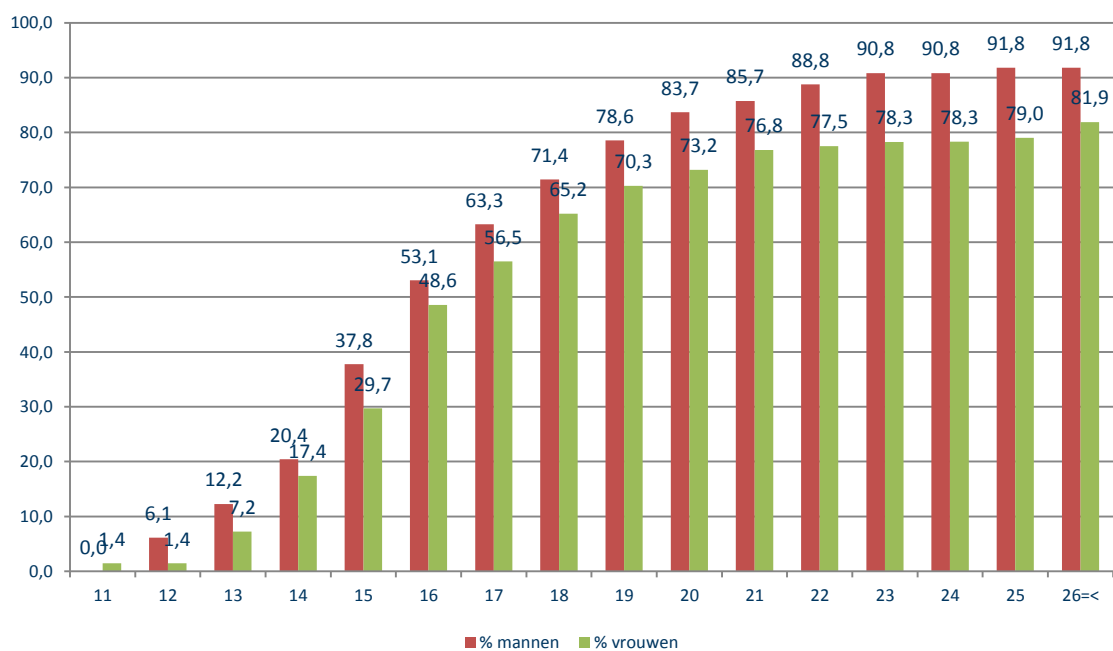
Voor respondenten die dagelijks of af en toe hasj of wiet roken

Tabel 17. Gemiddeld aantal joints op een rook dag naar geslacht (95% betrouwbaarheidsinterval, mediaan).

Op dagen dat je blowt, hoeveel joints rook je dan gemiddeld per dag?	Gemiddeld aantal joints	N	95% b.i.	Mediaan
Man	1,8	60	1,5 – 2,1	1,0
Vrouw	1,6	24	1,1 – 2,2	1,0
Totaal	1,7	84	1,5 – 2,0	1,0

Tabel 18. Gemiddeld aantal joints op een rook dag naar leeftijd (95% betrouwbaarheidsinterval, mediaan).

Op dagen dat je blowt, hoeveel joints rook je dan gemiddeld per dag?	Gemiddeld aantal joints	N	95% b.i.	Mediaan
12 tot 17 jaar	1,7	8	1,2 – 2,4	1,0
18 tot 24 jaar	1,8	39	1,4 – 2,1	1,0
25 tot 30 jaar	1,9	24	1,2 – 2,5	1,0
31 tot 35 jaar	1,4	13	1,0 – 1,7	1,0
Totaal	1,7	84	1,5 – 2,0	1,0

Figuur 4. Cumulatief percentage startleef tijd gebruik van cannabis/wiet naar geslacht (N=236).

XTC/Ecstasy

Tabel 19. Percentage ooit ecstasy/xtc gebruik.

Heb je ooit ecstasy pillen (XTC) gebruikt?	%
Nee	50,0
Ja, 1 of 2 keer	17,8
Ja, vaker	32,1
Totaal (N)	236

Tabel 20. Percentage voor het laatst ecstasy/xtc gebruikt.

Wanneer heb je voor het laatst XTC gebruikt?	% Gevraagd op locatie	% Gevraagd online
Afgelopen maand	16,2	15,3
Afgelopen jaar	18,8	17,8
Ooit/langer geleden	13,4	13,1
Nooit	51,6	53,8
Totaal (N)	1317	236

Tabel 21. Percentage frequentie in de afgelopen maand ecstasy/xtc gebruikt.

Hoe vaak gebruik je XTC?	%
Af en toe; bij gelegenheden	18,6
Zelden, bijna nooit	17,0
Nooit	64,4
Totaal (N)	236

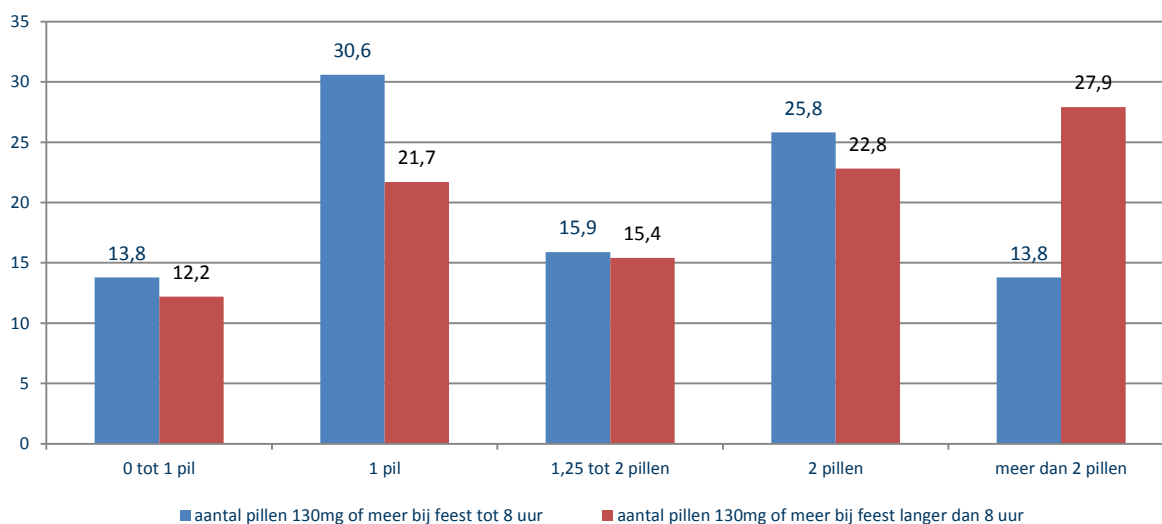
BIJ GEBRUIKERS VAN XTC PILLEN (AF EN TOE, ZELDEN)

Tabel 22. Percentage mate van controle op de kwaliteit van XTC pillen.

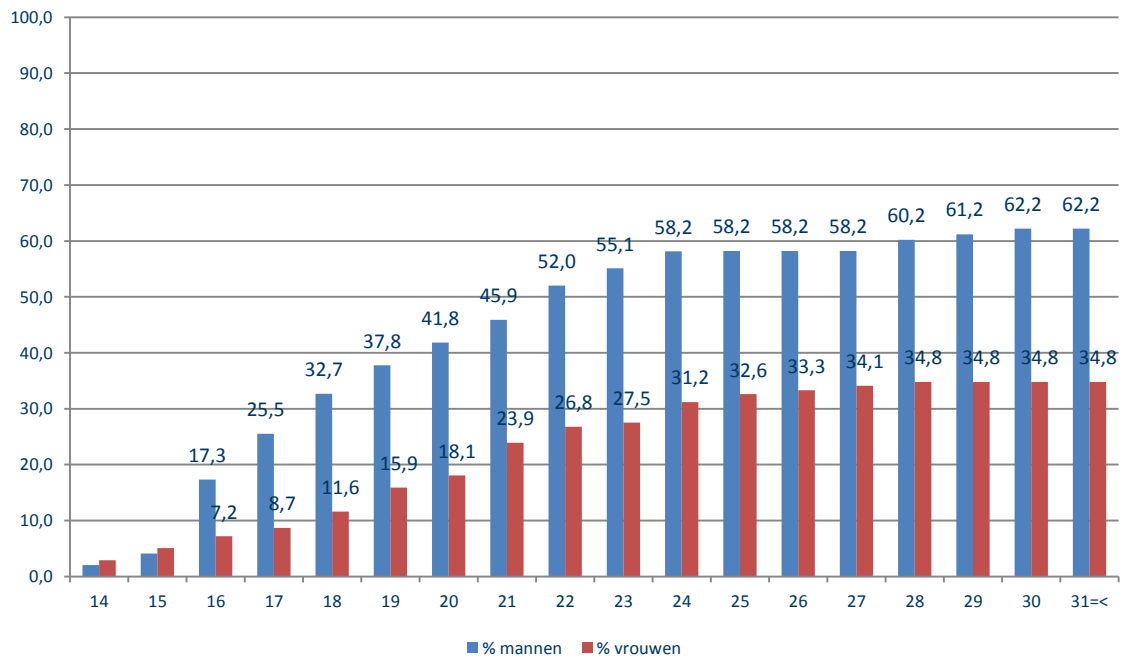
Controleer je zelf de kwaliteit van pillen die je koopt? Zo ja, waar?	%
Nee	29,9
Nee, maar ik koop gecontroleerde pillen (zijn al getest)	29,9
Nee, maar ik laat anderen ze controleren	26,8
Ja, ik controleer zelf bij de testservice	5,9
Ja, ik controleer zelf via pillreports.com	7,5
Totaal (N)	84

Tabel 23. Oordeel over 130 mg MDMA in een pil.

Stel, je ectasypil bevat 130 mg MDMA. Vind je dat veel of weinig?	%
Geen idee	25,6
Te veel	4,1
Veel	12,2
Ok	34,5
Weinig	15,3
Te weinig	7,3
Totaal (N)	84

Figuur 5. Gemiddeld aantal ecstasy pillen met 103mg of meer MDMA dat men neemt naar de duur van een feest.

Figuur 6. Cumulatief percentage startleeftijd gebruik van XTC naar geslacht (N=236).

Cocaïne

Tabel 24. Prevalentie ooit cocaïne gebruik.

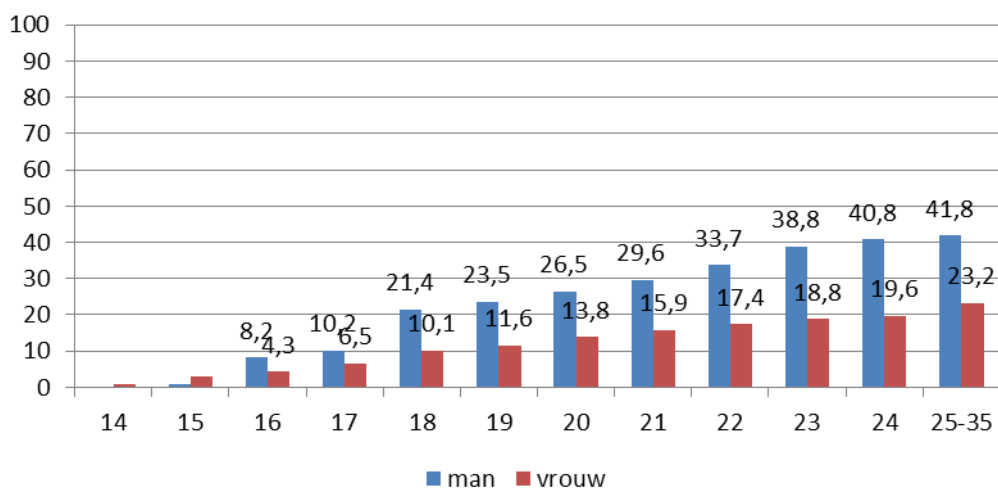
Heb je ooit cocaïne (poeder) gebruikt?	%
Nee	65,4
Ja, 1 of 2 keer	13,6
Ja, vaker	21,1
Totaal (N)	236

Tabel 25. Percentage voor het laatst cocaïne gebruikt.

Wanneer heb je voor het laatst cocaïne gebruikt?	% Gevraagd op locatie	% Gevraagd online
Afgelopen maand	11,0	10,5
Afgelopen jaar	10,7	11,1
Ooit/langer geleden	12,5	13,0
Nooit	65,8	65,4
Totaal (N)	1317	236

Tabel 26. Percentage frequentie in de afgelopen maand cocaïne gebruik.

Hoe vaak gebruik je cocaïne?	%
Alleen in het weekend	0,6
Af en toe; bij gelegenheden	9,0
Zelden, bijna nooit	12,0
Nooit	78,4
Totaal (N)	236

Figuur 7. Cumulatief percentage startleefijd gebruik van cocaïne naar geslacht (N=236).

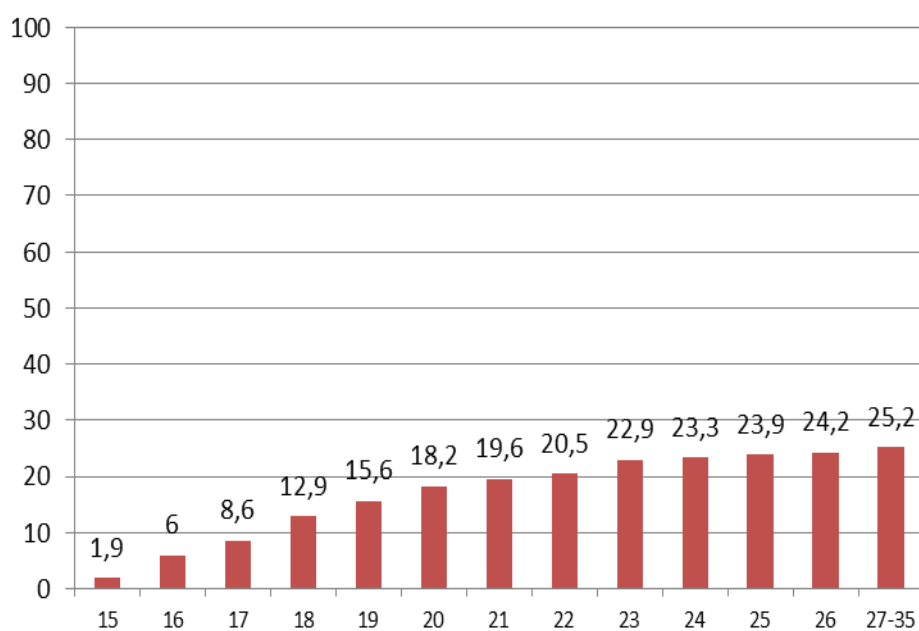
Amfetamine/Speed

Tabel 27. Percentage ooit amfetamine gebruik.

Heb je ooit Amfetamine (speed) gebruikt?	%
Nee	74,8
Ja, 1 of 2 keer	12,0
Ja, vaker	13,2
Totaal (N)	236

Tabel 28. Percentage voor het laatst amfetamine gebruik.

Wanneer heb je voor het laatst amfetamine gebruikt?	% Gevraagd op locatie	% Gevraagd online
Afgelopen maand	8,5	7,5
Afgelopen jaar	6,6	7,3
Langer geleden	10,6	10,3
Nooit	74,3	74,8
Totaal (N)	1317	236

Figuur 8. Cumulatief percentage startleef tijd gebruik amfetamine totaal^{IV} (N=236).

^{IV} Vanwege de kleine aantallen is deze figuur niet opgesplitst naar geslacht.

Ketamine

Tabel 30. Percentage ooit ketamine gebruik.

Heb je ooit ketamine gebruikt?	%
Nee	84,5
Ja, 1 of 2 keer	10,5
Ja, vaker	5,0
Totaal (N)	236

Tabel 31. Percentage voor het laatst ketamine gebruik.

Wanneer heb je voor het laatst ketamine gebruikt?	%
Afgelopen maand	2,1
Afgelopen jaar	5,1
Langer geleden	8,3
Nooit	84,5
Totaal (N)	236

GHB

Tabel 29. Percentage ooit GHB gebruik.

Heb je ooit GHB gebruikt?	%
Nee	90,1
Ja, 1 of 2 keer	7,3
Ja, vaker	2,5
Totaal (N)	236

Lachgas

Tabel 32. Percentage ooit lachgas gebruik.

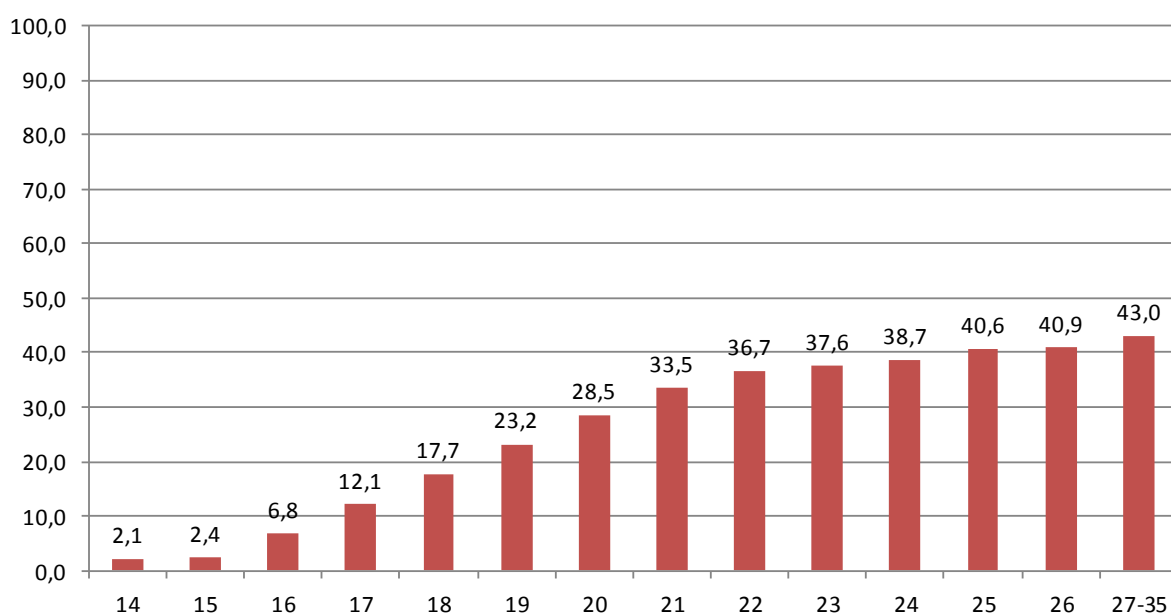
Heb je ooit lachgas gebruikt?	%
Nee	57,1
Ja, 1 of 2 keer	19,2
Ja, vaker	23,7
Totaal (N)	236

Tabel 33. Percentage voor het laatst lachgas gebruik.

Wanneer heb je voor het laatst lachgas gebruikt?	%
Afgelopen maand	7,9
Afgelopen jaar	18,0
Langer geleden	17,0
Nooit	57,1
Totaal (N)	236

Tabel 34. Percentage frequentie in de afgelopen maand lachgas gebruik.

Hoe vaak gebruik je lachgas?	%
Een paar dagen per week	0,3
Af en toe; bij gelegenheden	5,2
Zelden, bijna nooit	29,5
Nooit	65,0
Totaal (N)	236

Figuur 9. Cumulatief percentage startleeftijd gebruik lachgas^v (N236).

^v Vanwege de kleine aantallen is deze figuur niet opgesplitst naar geslacht.

Tabak/Roken

Tabel 35. Percentage ooit roken.

Heb je ooit sigaretten of shag gerookt	%
Nee	10,2
Ja, 1 of 2 keer	12,1
Ja, vaker	77,7
Nee, maar vroeger wel	17,0
Nee, nooit	62,4
Totaal (N)	236

Tabel 36. Percentage voor het laatst gerookt.

Wanneer heb je voor het laatst gerookt?	%
Afgelopen maand	64,9
Afgelopen jaar	9,0
Langer geleden	15,8
Nooit	10,2
Totaal (N)	236

Tabel 37. Percentage frequentie in de afgelopen maand gerookt.

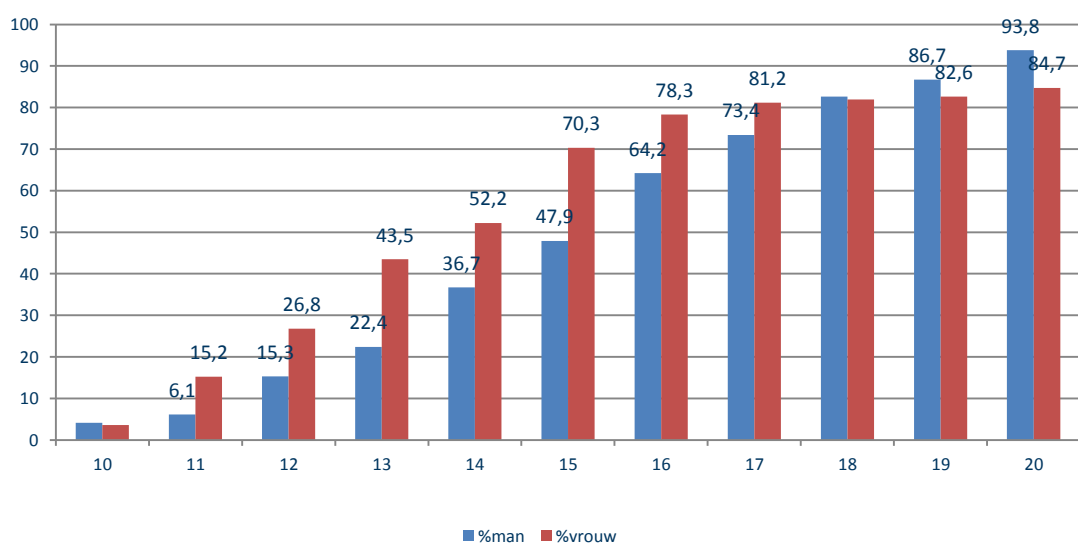
Hoe vaak heb je de afgelopen maand gerookt?	%
Dagelijks	34,8
Bijna dagelijks	7,4
Een paar dagen per week	4,5
Alleen in het weekend	4,8
Af en toe; bij gelegenheden	11,1
Zelden, bijna nooit	2,4
Nooit	35,4
Totaal (N)	236

Tabel 38. Afgelopen jaar sisha gerookt (tabak of kruiden).

Heb je het afgelopen jaar wel eens tabak en kruiden via een waterpijp (shisha) gerookt?	%
Nee	63,2
Ja	26,7
Ik rook niet	10,2
Totaal (N)	236

Tabel 39. Gemiddeld aantal sigaretten op dagen dat men rookt.

Op dagen dat je rookt, hoeveel rook je dan gemiddeld per dag?	Gemiddeld aantal sigaretten	N	95% b.i.	Mediaan
Dagelijks	14,7	82	13,3 – 16,2	13,8
Bijna dagelijks	6,9	17	4,8 – 9,0	6,2
Een paar dagen per week	6,6	11	3,3 – 10,0	5,0
Alleen in het weekend	8,8	11	5,6 – 12,0	8,0
Af en toe; bij gelegenheden	6,1	26	2,0 – 10,1	3,3
Totaal	11,2	148	9,9 – 12,6	10,0

Figuur 10. Cumulatief percentage startleeftijd roken naar geslacht (N=236).

Gezondheid

Tabel 40. Mentale gezondheid van jongeren en jong volwassenen die uitgaan in Den Haag.

Mentale gezondheid goed?	%
Nee	20,8
Ja	79,2
Totaal (N)	236

Tabel 41. Ervaren gezondheid van jongeren en jongvolwassenen die uitgaan in Den Haag.

Ervaren gezondheid	%
Uitstekend	14,1
Goed	54,4
Redelijk	30,6
Slecht	0,9
Totaal (N)	236

Tabel 42. Bezorgdheid over het eigen middelen gebruik door jongeren en jongvolwassenen die uitgaan in Den Haag.

Laatste maand weleens zorgen gemaakt over eigen alcohol en middelengebruik?	%
Ja, de laatste maand heel vaak	1,9
Ja, de laatste maand regelmatig	2,4
Ja de laatste maand af en toe	16,3
Nee, maar vroeger wel	17,0
Nee, nooit	62,4
Totaal (N)	236

Bijlages

BIJLAGE 1. HET PANEL

Tabel 1. Beschrijving netwerken professionals.

Professionals								
Naam	code	Functie	Zicht op	N	Leeftijd groep	% vrouw	Etniciteit	School/beroep
Kaas	9	Professional	'Oude groep'	80	18 tot 21 jaar	50	80% NL etnische achtergrond, rest Marokkaans, Turks, Surinaams en Roma	Geen, schoolgaand
			'Bus groep'	40	12 tot 18 jaar	50	100% NL etnische achtergrond	Werkt of gaan naar school
			'Nieuwe groep'	25	9 tot 16 jaar	50	80% NL etnische achtergrond, rest mix van niet westers etnische groepen	School, stage.
Laura	10	Professional	9 tot 13 jarigen	-		30	NL etnische achtergrond	Basis onderwijs, vmbo
			14 tot 17 jarigen	-		20	NL etnische achtergrond	Vmbo, werk op de visafslag
			18 tot 23 jarigen	-		25	NL etnische achtergrond	Werken op de visafslag (vmbo achtergrond)
Coos	1112	Professional	Grote markt		Vanaf 20 jaar		NL etnische achtergrond	Hoog opgeleid
			Plein		Mix van leeftijden		Voornamelijk NL etnische achtergrond	Zowel hoog als laag
			Omgeving Plein				Voornamelijk Dominicaans, Antilliaans, Hindoestaans	
			Laan				Marokkaans	
			Denneweg		30-50 jaar		NL etnische achtergrond	Hoog opgeleid

Tabel 2. Beschrijving netwerken uitgaanders.

Uitgaanders										
Naam	code	Functie	Zicht op	N intiem	N breed	N scene	Leeftijd groep	% vrouw	Etniciteit	School/beroep
Katharina	1	uitgaander	Uitgaansnetwerk van scholieren en studenten	10	30	80	17-20	50	100% nl	40% school (hbo, hotelschool), 60% werk (horeca).
Jacob	2	Uitgaander	Horeca mensen	20	80	400	20-35	40	90% nl, 10% Surinaams/Europ ees.	Van academisch tot ongeschoold, werkzaam in horeca, IT en ambachtelijke beroepen.
			Illegale Tekno scene							
Mathilde	3	Uitgaander	Uitgaanders op het plein	20	40	80	17-25	25	70% nl, 15% Surinaams, 15% Europees.	Studenten, creatieve vakken, werkzaam in diverse beroepen.
			Tekno							
			Main stream alto's							
Nightlife	4	DJ	Voornamelijk autochtoon netwerk	20	1000	5000	20-35	60	80% nl, 8% Surinaams/Antilia ans, 12% Europees	Middelbare school, HBO werkzaam in management, artistieke beroepen.
Dave	5	Uitgaander	Haags gay netwerk	22	300	500	20-40	35	100% nl	Laag opgeleid, werkzaam in horeca, kinderopvang.
Kajo	6	Uitgaander	Netwerk van voornamelijk allochtone uitgaanders	5	40	80	20-35	20	30% Marokkaans, 20% Surinaams, 20% Turks, 15% nl, 15% Europees.	Geen opleiding, vmbo, horeca dealers.
Achmed	7	Uitgaander	Netwerk van voornamelijk allochtone uitgaanders	3	700	5000	15-50	20	30% Marokkaans, 20% Turks, 20% nl, 10% Surinaams, 20% overig.	Tussen ongeschoold en academisch.
Lola	8	uitgaander	Scheveningen	16	60	1500	19-25	50	100% nl	Middelbare school, MBO.

Tabel 3. De uitgaanslocaties van uitgaanders.

Uitgaanslocaties						
Naam	code	club	cafe	festival	afters	Raves/underground
Katharina	1	Bijna 1x in de week	Bijna 1x in de week	1x in de maand	nee	Nee
Jacob	2	Bijna 1x in de week	1x in de maand	Bijna 1x in de week (Tekno)	Dagelijks (Tekno); Anti kraak panden, bij mensen thuis die groot huis hebben en veel geld, die hosten vaak afters.	Wekelijks (Tekno)
Mathilde	3	onbekend	onbekend	onbekend	Ja, frequentie onbekend	nee
Nightlife	4	Bijna 1x in de week	Bijna 1x in de week	Bijna 1x in de week	Bijna 1x in de week; In anti kraak gebouwen	1x in de maand
Dave	5	Bijna 1x in de week	Bijna 1x in de week	5/6 keer per jaar	1x in de maand	Nee
Kajol	6	Bijna 1x in de week	Bijna dagelijks	1x in de maand	Bijna 1x in de week; Thuisfeesten (geldgebrek)	nee
Achmed	7	1x in de maand	Bijna 1x in de week	1x in de maand	Bijna 1x in de week; Bij vrienden, gekraakt winkelpanden, garage boxen.	1x in de maand
Iola	8	Bijna 1x in de week	1x in de maand	1x in de maand	nee	nee

BIJLAGE 2. SURVEY

METHODE EN ANALYSE

Voor aanvang van de werving van respondenten zijn de horeca gelegenheden middels een brief van de GGD geïnformeerd over het onderzoek. De (korte) vragenlijst op locatie is afgenomen door getrainde veldwerkers van Indigo-Context. De training, gegeven door het Bonger Instituut van de Universiteit van Amsterdam, leerde veldwerkers een voor de horeca locatie representatieve groep uitgaanders te werven. De werving bestond uit het benaderen van uitgaanders, het uitdelen van een flyer met informatie over het onderzoek en, na toestemming, het afnemen van een korte vragenlijst. In de vragenlijst wordt gevraagd naar leeftijd, geboorteland, geboorteland ouders en het maand, jaar en ooit gebruik van hasj/wiet, XTC/ecstasy, cocaïne en amfetamine. Tot slot is gevraagd om deelname aan een online vragenlijst onderzoek, in te vullen na de uitgaansavond. Een link voor de online survey stond op de flyer. Om het mogelijk te maken uitgaanders nogmaals te benaderen voor deelname aan de online vragenlijst is ook het email adres gevraagd. Uitgaanders is op locatie verteld dat indien de online vragenlijst voor woensdag middag niet was ingevuld op donderdag een email zou worden verzonden als herinnering met daarin een link naar de online vragenlijst. Het email adres is daarna niet meer gebruik en verwijderd uit bestanden. Er heeft geen tweede rappel plaatsgevonden. Tot slot is, als dank, aan respondenten een rolletje pepermunt gegeven met het logo van het onderzoek.

Uiteindelijk hebben 1317 uitgaanders een korte vragenlijst en 236 uitgaanders een volledige online vragenlijst ingevuld. De jongeren die een online vragenlijst hebben ingevuld verschillen weinig van de jongeren die alleen een korte vragenlijst op locatie hebben ingevuld wat betreft het gebruik van cannabis (wiet/hasj), XTC, cocaïne en amfetamine (tabel 3). Wel zien we verschil voor etnische achtergrond, geslacht en in mindere mate leeftijd. Het aantal jongeren met een etnische achtergrond is laag onder uitgaanders op de vier locaties, en is nog lager onder de deelnemers aan de online vragenlijst (figuur 1). Er hebben meer vrouwen dan mannen meegedaan aan het online onderzoek (tabel 1). Tot slot is het aandeel jongeren van 18 tot 25 jaar bij de online vragenlijst ondervertegenwoordigd en het aandeel jongvolwassenen vanaf 25 jaar oververtegenwoordigd (tabel 2).

Overwogen is om zowel voor leeftijd als voor geslacht te wegen. Weging voor zowel geslacht als leeftijd heeft als nadeel dat het aantal respondenten per cel laag is, wat het effect van de weging onbetrouwbaar maakt. Aangezien de ondervertegenwoordiging van mannen bij de online survey vrij groot is, en mannen op een aantal indicatoren verschillen van vrouwen (denk aan wiet/hasj gebruik, ecstasy) zijn de data van de lange online vragenlijst gewogen voor deze ondervertegenwoordiging met als referentie populatie de respondenten van de korte (locatie) vragenlijst.

DE RESPONS

Tabel 1. Percentage man en vrouw naar soort vragenlijst.

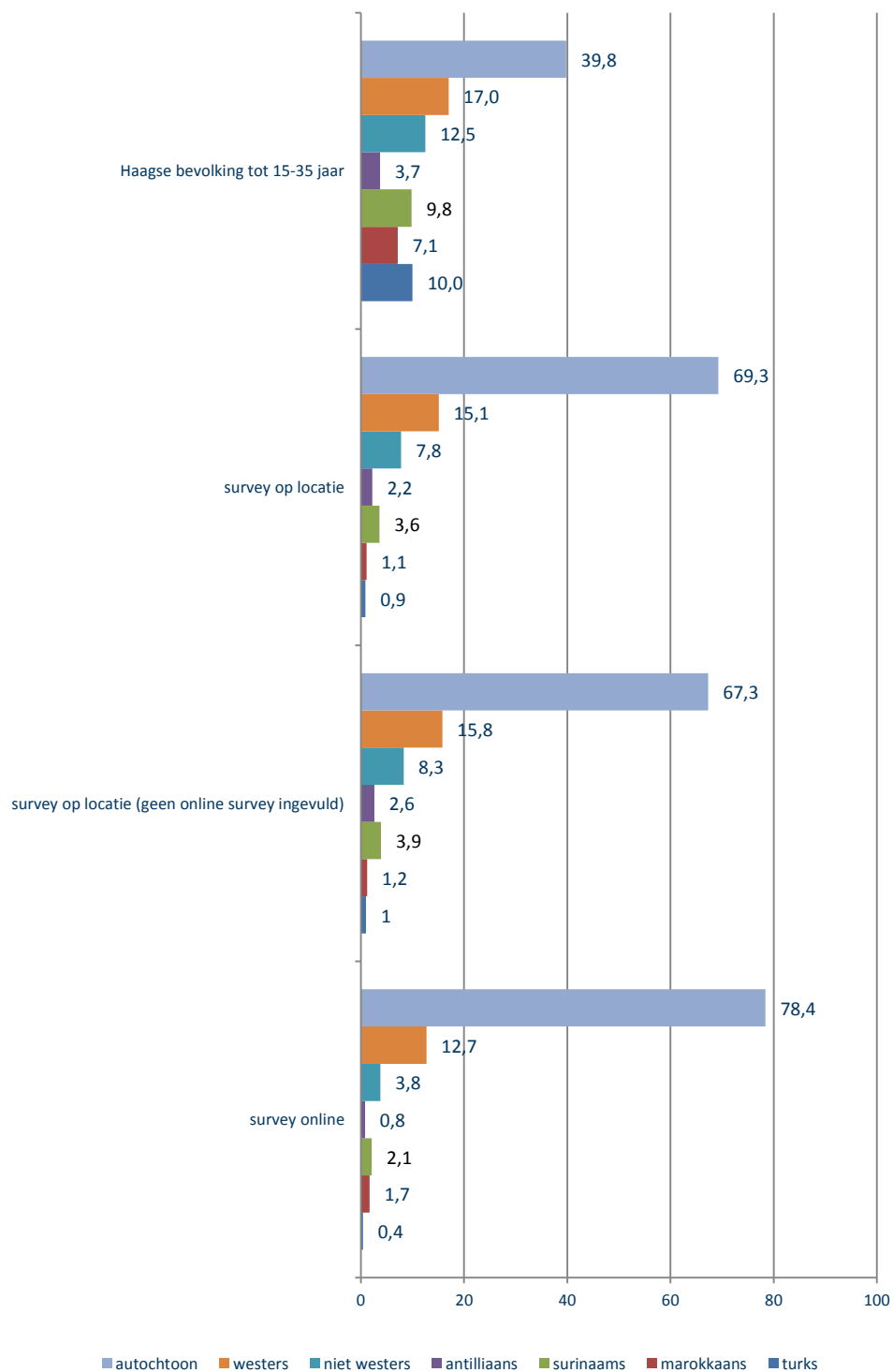
Geslacht	% Vragenlijst op locatie	% Op locatie geen online vragenlijst	% Online vragenlijst
Man	55,4	58,3	41,5
Vrouw	44,6	41,7	58,5
Aantal (N)	1309	1074	236

Tabel 2. Leeftijd naar soort vragenlijst.

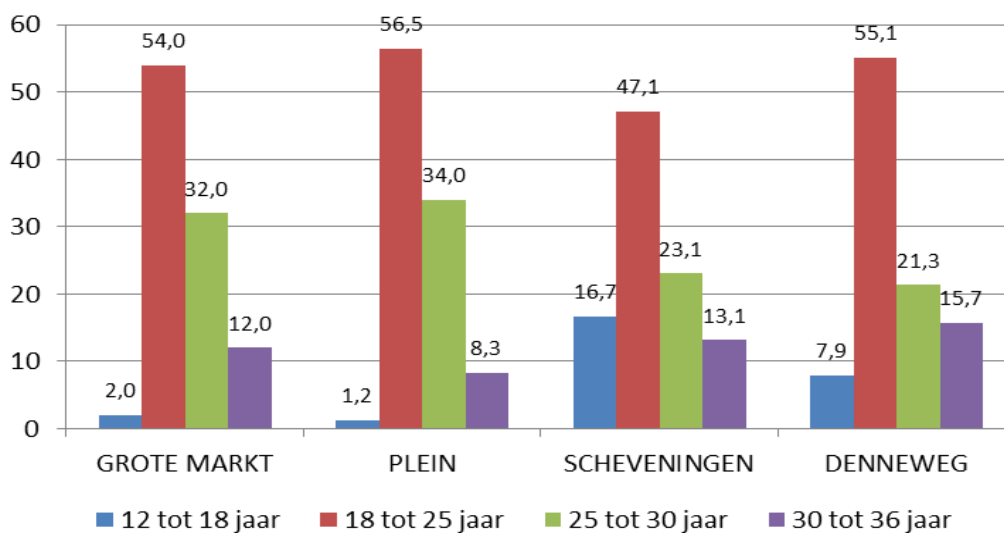
Leeftijd in vier categorieën	% Vragenlijst op locatie	% Op locatie geen online vragenlijst	% Online vragenlijst
12 tot 17 jaar	5,6	5,7	5,1
18 tot 24 jaar	53,2	54,3	46,2
25 tot 30 jaar	29,8	29,3	33,1
31 tot 35 jaar	11,4	10,7	15,7
Aantal (N)	1317	1082	236

Tabel 3. Prevalenties maand, jaar, ooit en nooit gebruik naar soort vragenlijst.

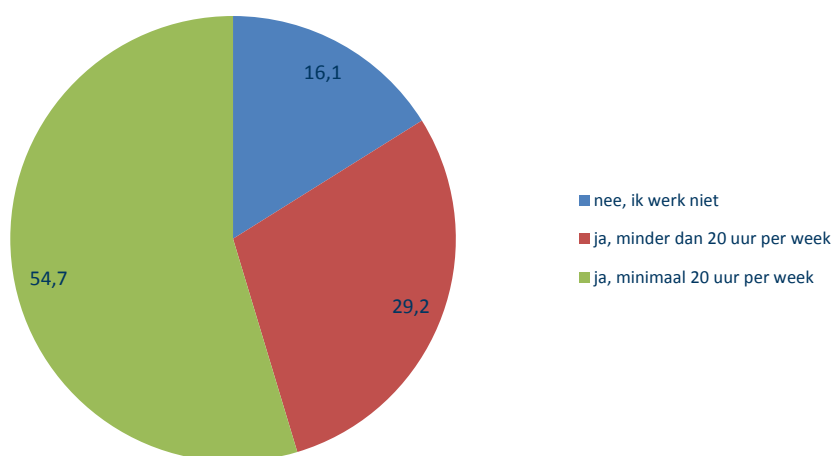
		% Vragenlijst op locatie	% Vragenlijst op locatie en geen online vragenlijst	% Online vragenlijst gewogen voor geslacht	% Online vragenlijst ongewogen
Hasj/wiet					
	Maand	40,2	40,4	41,8	38,6
	Jaar	18,5	18,4	18	19,5
	Ooit	24,7	24,4	27,6	28,0
	Nooit	16,6	16,8	12,6	14,0
XTC					
	Maand	16,2	16,2	17,2	15,3
	Jaar	18,8	19,3	18,4	17,8
	Ooit	13,4	13,1	14,4	13,1
	Nooit	51,6	51,4	50	53,8
Coke					
	Maand	11,0	11,7	10,5	9,3
	Jaar	10,7	10,7	11,1	10,2
	Ooit	12,5	12,1	13	12,3
	Nooit	65,8	65,4	65,4	68,2
Amfetamine					
	Maand	8,5	8,5	7,5	7,6
	Jaar	6,6	6,3	7,3	6,8
	Ooit	10,6	10,8	10,3	9,7
	Nooit	74,3	74,4	74,8	75,8

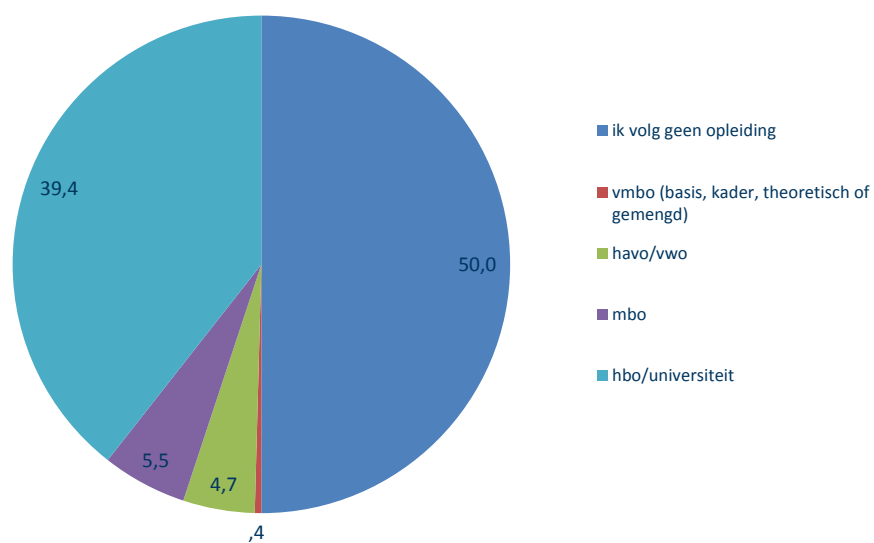
Figuur 1. Percentage etniciteit naar Haagse bevolking of deelname aan survey.

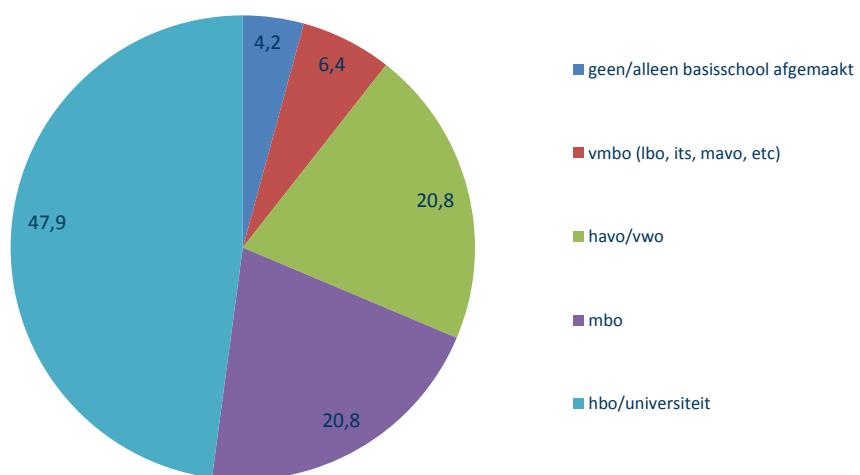
Figuur 2. Percentage uitgaanders voor leeftijd naar uitgaanslocatie.

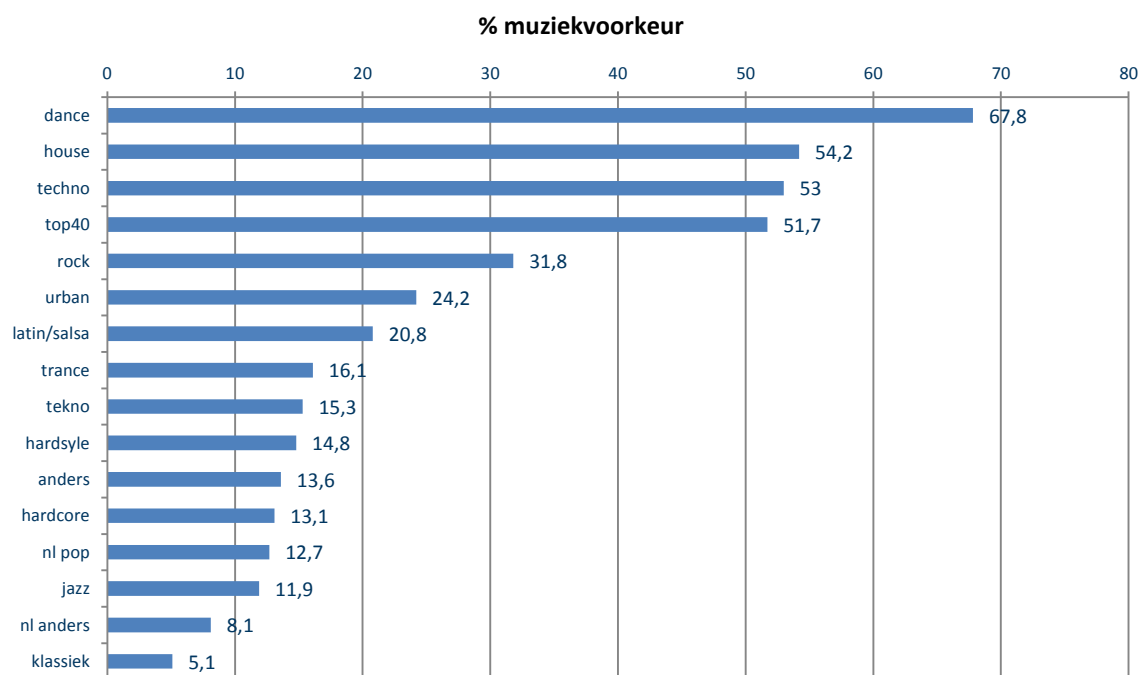
Figuur 3. Percentage werksituatie.

Figuur 4. Percentage huidige opleiding online survey.

Figuur 5. Percentage hoogste diploma.

Figuur 6. Percentage muziekvoorkeur genoemd door uitgaanders^{vi}.

^{vi} 'Anders' is bijvoorbeeld hip hop, dubstep, reggae, trap.

REFERENTIES

1. **Nabben T, Benschop A, Korf DJ.** Antenne 2011. *Trends in Alcohol, Tabak en Drugs bij jonge Amsterdammers*. Bonger Instituut. Rozenburg Publishers, 2012.
2. **Nabben, T.** High Amsterdam. *Ritme, roes en regels in het uitgaansleven*. Rozenberg Publishers, Amsterdam, 2010.
3. **Gelder P van, Reinerie P, Burger I.** Uit (je dak) in Den Haag, 2002. *Uitgaande jongeren en genotmiddelengebruik*. Parnassia, psycho-medisch centrum en GGD Den Haag, april 2003.
4. **Gelder P van, Reinerie P, Smits M, Burger I, Hendriks VM.** Uit (je dak) in Den Haag, 2003. *Uitgaande jongeren en genotmiddelengebruik*. Parnassia, psycho-medisch centrum en GGD Den Haag, oktober 2004.
5. *Het Haags Uitgaansonderzoek 2006-2009. Het genotmiddelengebruik van uitgaande jongeren in Den Haag*. Commissie MORE, gemeente Den Haag. Den Haag 2011.
6. **Goosens, F.X., et al., et al.** *Het Grote Uitgaansonderzoek 2013. Uitgaanspatronen, middelengebruik en risicogedrag onder uitgaande jongeren en jongvolwassenen*. Utrecht: Trimbos-instituut, 2013.
7. **Justitie, Wetenschappelijk onderzoek- en documentatie centrum Ministerie van Veiligheid en.** *Nationale Drug Monitor. Jaarbericht 2011*. Utrecht: Trimbos-instituut, 2012.
8. *De Gezondheidsmonitor Den Haag 2014*. GGD Den Haag/ GGD Haaglanden, dienst OCW. Den Haag 2014.
9. **Dijk van, A P, et al., et al.** *Peilstationonderzoek. Genotmiddelengebruik scholieren Voortgezet onderwijs*. Den Haag: Gemeente Den Haag, Dienst OCW/GGD Den Haag, Epidemiologie en Jeugdgezondheidszorg, 2011.
10. **Poel van der, A., et al., et al.** *Feestmeter 2008-2009. Uitgaan en middelengebruik onder bezoekers van party's en clubs*. Bonger Instituut voor Criminologie, Universiteit van Amsterdam. Utrecht: Trimbos-instituut, 2013.
11. **Gemeente Den Haag, Dienst Burgerzaken.** *Den Haag in Cijfers* (<http://www.denhaag.nl>).

COLOFON

Dit rapport is een uitgave van:

GGD Haaglanden
Productgroep Epidemiologie en Gezondheidsbevordering
Afdeling Epidemiologie
Postbus 12652
2500 DP Den Haag
Tel: 070-353 5299
E-mail: ad.vandijk@ggdhaaglanden.nl

Overname van gegevens is toegestaan, mits voorzien van duidelijke bronvermelding

Auteurs:

Ad van Dijk, epidemiologisch onderzoeker, afdeling Epidemiologie, GGD Haaglanden
Pascale Reinerie, preventie deskundige, Indigo-Context, Den Haag

Vormgeving:

Lianne van Kampen, secretariaat, Productgroep Epidemiologie en Gezondheidsbevordering
Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn, Gemeente Den Haag

Den Haag, maart 2015

BEZOEKADRESSEN

Westeinde 128
2512 HE Den Haag

Van Bleyswijkstraat 93^e
2613 RR Delft

Croesinckplein 24-26
2722 EA Zoetermeer

POSTADRES

Postbus 16130
2500 BC Den Haag

info@ggdhaaglanden.nl
T (088) 355 01 00

www.ggdhaaglanden.nl